

SIAMO DI NUOVO INSIEME

NR. 115-116 • SERIE NOUĂ • OCTOMBRIE - DECEMBRIE 2022

REVISTA ASOCIAȚIEI ITALIENILOR DIN ROMÂNIA - RO/AS.IT

FONDATĂ ÎN 2007 • ISSN 1843-2085 • REVISTĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA ITALIENILOR DIN ROMÂNIA - RO/AS.IT
CU SPRIJINUL FINANCIAR AL GUVERNULUI ROMÂNIEI, PRIN DEPARTAMENTUL PENTRU RELĂȚII INTERETNICE

Când lumea este plină de conflicte și parcă ne scufundăm în întuneric, trebuie să facem tot ce ne stă în puteri să ne protejăm drepturile. Avem norme, avem reguli pentru a ne trăi viețile în mod rațional și pentru a conviețui armonios, iar acest lucru necesită libertate. Libertate de gândire, libertate de exprimare, libertate de informare, libertate de întrunire, libertate de a alege pentru binele propriu. Odată câștigate, trebuie respectate. Sunt sacre.

Pentru că se apropie sărbătorile de iarnă, urez tuturor un Crăciun Fericit și un An Nou 2023 cu înțelegere și pace! Fie ca Lumina să guverneze peste tot!

Sărbători fericite!

Quando il mondo è pieno di conflitti e sembra di sprofondare nell'oscurità, dobbiamo fare tutto ciò che è in nostro potere per proteggere i nostri diritti. Abbiamo norme, abbiamo regole per vivere razionalmente la nostra vita e per convivere armoniosamente e questo richiede libertà. Libertà di pensiero, libertà di espressione, libertà di informazione, libertà di riunione, libertà di scegliere per il proprio bene. Una volta vinte, vanno rispettate. Sono sacre.

Con l'avvicinamento delle feste invernali, auguro a tutti un Buon Natale e un Nuovo Anno 2023 di comprensione e pace! Che la Luce regni ovunque!

Buone feste invernali!

de
Andi-Gabriel
Grosaru

CÂTEVA GÂNDURI

OCTOMBRIE-DECEMBRIE

SIAMO DI NUOVO INSIEME

FONDATA ÎN 2007

NR. 115-116 · SERIE NOUĂ
OCTOMBRIE - DECEMBRIE
2022

ISSN 1843-2085

Revistă editată de
Asociația Italienilor din
România - RO.AS.IT.
cu sprijinul financiar al
Guvernului României, prin
Departamentul pentru Relații
Interetnice

Membri fondatori

Mircea Grosaru
Ioana Grosaru

Director
Ioana Grosaru

Senior editor
Modesto Gino Ferrarini

Redactor-sef
Olivia Simion

Redactori
Victor Partan
Mihaela Profiriu Mateescu
Clara Mitola
Antonio Rizzo

Design & producție
squaremedia.ro

Răspunderea pentru conținutul
articolelor aparține exclusiv autorilor.

© 2022 Asociația Italienilor din România
- RO.AS.IT. © Nicio parte din această
publicație nu poate fi reprodusă sau
transmisă în niciun mod, sub nicio
formă, fără consimțământul scris al
deținătorilor de copyright.

Asociația Italienilor
din România - RO.AS.IT.
asociație cu statut de utilitate publică
Str. I.L. Caragiale nr. 24
020045 București
Tel.: +4 0372 772 459
Fax: +4 021 313 3064
ufficio@roasit.ro

www.roasit.ro

foto: RO.AS.IT.

- 04 | *Marele mozaic al vieții, o carte scrisă din suflet · Il grande mosaico della vita, un libro scritto col cuore*
- 07 | *Putem spera într-o revenire la normalitate? · Possiamo sperare in un ritorno alla normalità?*
- 11 | *Prof. Felix Goldbach, inspector școlar pentru minoritatea italiană: Minoritatea italiană merită mai mult · Prof. Felix Goldbach, ispettore scolastico per la minoranza italiana: La minoranza italiana merita di più*
- 14 | *Crăciunul, văzut prin ochii tinerilor · Il Natale visto con gli occhi dei giovani*
- 18 | *Rânduri de rămas bun · Righe di commiato*

CULTURĂ / CULTURA

foto: italka.it

- 20 | *Călătorii în țara frumuseții · Viaggi letterari nel paese della Bellezza*
- 24 | *Dialoghi letterari: Re e stella del cielo. Alla scoperta dell'Isola di Arturo · Dialoguri literare: Rege și stea. Descoperirea Insulei lui Arturo*
- 30 | *Întâlniri cu Florio (II) · Incontri con Florio (II)*
- 34 | *Il fascino dell'opera lirica. Il Teatro Regio di Torino · Fascinația operei. Teatrul Regio din Torino*

SOCIETATE / SOCIETÀ

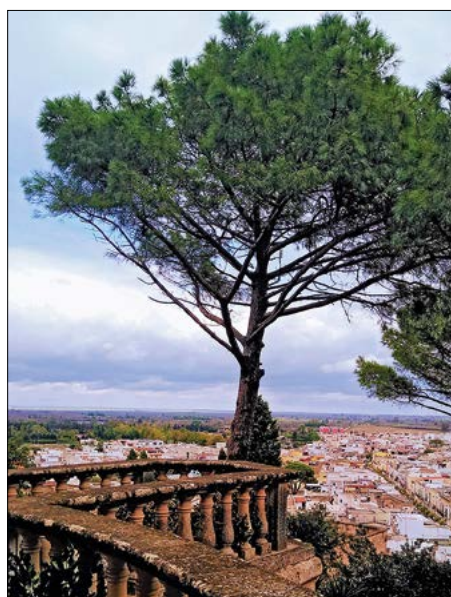

foto: Olivia Simion

- 37 | *Pagina școlii. Serata di lingua italiana, la centrul cultural Casa d'Italia · Pagine di scuola. Serata di lingua italiana presso il centro culturale Casa d'Italia*
- 40 | *Are, n-are treabă... el ne cântă, ANTONIO FURNARI LA 84 DE ANI! · C'entra o non c'entra... lui canta per noi, ANTONIO FURNARI A 84 ANNI!*
- 42 | *Dino Buzzati - 50 de ani de la moartea autorului, jumătate de secol de imaginare solitară ghidată · 50 anni dalla morte dell'autore, mezzo secolo d'immaginazione solitaria guidata*
- 46 | *Oria, un popas în inima Peninsulei Salento*
- 47 | *Rețete locale: Orecchiette con cime di rapa*

Marele mozaic al vieții

o carte scrisă din suflet

În data de 22 noiembrie 2022, la Sala Dalles din București, a avut loc lansarea celei mai recente apariții editoriale a Asociației Italienilor din România – RO.AS.IT.: *Marele mozaic al vieții* de Mihaela Profiriu Mateescu și Claudiu Simion.

Evenimentul a avut o încărcătură aparte pentru că este vorba despre doi membri foarte prezenți în viața comunității italiene bucureștene și de o carte care aduce în prim plan o importantă familie de italieni stabilită în România la sfârșitul secolului al XIX-lea, care a dat o pleiadă de oameni talentați și valoroși țării noastre, de la arhitecți și ingineri, până la artiști și piloți – familia Culluri. Volumul ar putea fi numit autobiografie sau carte de memorii, pentru că, sub forma unui dialog relaxat al mamei, doamna Mateescu, cu fiii, Claudiu și Valentin Simion, așterne în paginile sale întâmplări din viața autoarei și a familiei, scene de bucurie, dar și unele dramatice, istorioare de viață și de familie, amintind și nume de personalități importante din cultura română. O carte izvorâtă din multă iubire, cum amintea doamna Ioana Grosaru, președinte RO.AS.IT., dar și un act de curaj, pentru că unele episoade nu sunt ușor de împărtășit și de pus pe hârtie.

În cadrul prezentării, doamna Grosaru a punctat însemnătatea evenimentului – dincolo de lansarea cărții – ca mijloc de a vorbi despre comunitatea italiană din România, numeroasă, dar dispersată, a cărei identitate trebuie dusă mai departe, prin promovarea istoriei sale, a valorilor și a personalităților sale. Între aceste personalități se numără și Mihaela Profiriu Mateescu, talentată și premiată pictoriță de icoane pe sticlă, un artist și un om deosebit, care, alături de fiul său, Claudiu, au reușit să transmită, prin cartea lor, sentimentul de iubire, iubire de părinți, de copii, de partener, de oameni și locuri.

Privitor la acest aspect, Claudiu Simion a subliniat legătura intensă dintre sânge și pământ, cât de tare ne marchează viața pământul pe care

Il 22 novembre 2022, presso la Sala Dalles di Bucarest, ha avuto luogo il lancio della più recente apparizione editoriale dell'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT.: *Il grande mosaico della vita*, di Mihaela Profiriu Mateescu e Claudiu Simion.

de
Olivia Simion

traduzione
Clara Mitola

foto
RO.AS.IT.

L'evento ha avuto un'importanza particolare perché si tratta di due membri molto presenti nella vita della comunità italiana di Bucarest, e di un libro che mette in primo piano un'importante famiglia italiana stabilitasi in Romania alla fine del XIX secolo, generatrice di un illustre gruppo di persone talentose e di valore per il nostro paese, tra architetti e ingegneri, fino ad artisti e piloti – la famiglia Culluri. Il volume potrebbe definirsi autobiografico o di memorie perché, sotto forma di un dialogo rilassato tra la madre, la signora Mateescu, e i suoi figli, Claudiu e Valentin Simion, consegna alle sue pagine eventi della vita dell'autrice e della famiglia, momenti felici ma anche drammatici, racconti di vita e di famiglia, ricordando anche personalità importanti della cultura romena. Un libro generato da molto amore, come ricordava la signora Ioana Grosaru, presidente RO.AS.IT., ma anche un atto di coraggio, poiché alcuni episodi non sono semplici da condividere e da mettere nero su bianco.

Durante la presentazione, la signora Grosaru ha sottolineato l'importanza dell'evento – oltre la presentazione del libro – come strumento per parlare della comunità italiana di Romania, numerosa ma sparpagliata, e la necessità di portare avanti la sua identità attraverso la promozione della sua storia, dei valori e delle sue personalità. Tra queste personalità si conta anche Mihaela Profiriu Mateescu, talentuosa e premiata pittrice d'icone su vetro, un'artista e una persona eccezionale che, insieme a suo figlio Claudiu, è riuscita a trasmettere attraverso il libro il sentimento d'amore, amore rivolto a genitori, a figli, a compagni di vita, a persone e luoghi.

OCTOMBRIE-DECEMBRIE

ne naștem, unde creștem și unde iubim și sângele moștenit de la părinți și strămoși, toate mici elemente care compun mozaicul vieții. În intervenția sa, doamna Mihaela Profiriu Mateescu a apreciat că toate manifestările artistice cărora s-a dedicat de-a lungul vieții – la început, balletul, apoi pictura de icoane, „perioadă de liniște și dăruire”, precum și, mai recent, scrisul – au fost manifestări de iubire pentru stolul din care

In merito a quest'aspetto, Claudiu Simion ha evidenziato l'intenso legame tra sangue e terra, su quanto profondamente segni la nostra vita, il luogo in cui nasciamo, dove cresciamo e amiamo e il sangue ereditato da genitori e avi, tutti piccoli elementi che compongono il mosaico della vita. Nel suo intervento, la signora Mihaela Profiriu Mateescu ha affermato come tutte le manifestazioni artistiche cui si è dedicata nella vita – all'inizio, il balletto, poi la pittura delle icone, «periodo di quiete e condivisione», come anche, più di recente, la scrittura – siano state manifestazioni d'amore per lo stormo da cui proveniamo, vale a dire le nostre radici, e per lo stormo in cui ci troviamo, che insieme costituiscono la chioma dell'albero della vita. Perciò, alla fine, si tratta d'amore per la vita.

«Ho imparato – e credo sia davvero così – che veniamo al mondo in stormi, in diverse combinazioni di legami, con i genitori, i parenti, gli amici con cui era necessario che entrassimo in contatto. Vi è mai capitato di conoscere persone che vi piacciono in modo inesplicabile e altre che respingete senza motivo? Ecco, questa è la spiegazione. C'è ancora tanto da capire e da imparare.», scrive l'autrice nelle pagine del libro. Un volume da leggere con riguardo, come precisa la signora

Claudiu Simion

De la stânga la dreapta:

Da sinistra a destra:

Liana Ceterchi, Mihaela Profiriu Mateescu, Ioana Grosaru, Claudiu Simion

Il grande mosaico della vita

un libro scritto col cuore

venim, adică rădăcinile noastre, și pentru stolul în care ne aflăm, stoluri care alcătuiesc coroana pomului vieții. Așadar, în cele din urmă, este vorba despre iubirea de viață.

„Am învățat – și cred că într-adevăr așa este – că venim pe Pământ în stoluri, în diferite aranjamente de legături, cu părinții, rudele, prietenii, cunoștințele cu care trebuia să ne întâlnim. Nu vi s-a întâmplat să întâlniți persoane care să vă placă inexplicabil și altele pe care să le respingeți fără motiv? Ei, asta este explicația. Mai avem multe de înțeles și de învățat.”, scrie autoarea în paginile cărții. Un volum care trebuie citit cu îngăduință, cum preciza doamna Ioana Grosaru, pentru că este scris cu mult suflet, iar poveștile cuprinse în el trebuie să fie cunoscute mai departe, de cei ce vor urma, pentru ca ei să își amintească de acei oameni frumoși care au făcut lucruri bune și traionice în timpul vieții lor.

A urmat un moment de lectură, în interpretarea actriței Liana Ceterchi, publicul din sală putând lua contact cu un pasaj din carte, drag autoarei, care descrie întâlnirea dintre părinții săi, la un bal, unde au dansat pe tangoul *La cumparsita*. Lectura a fost acompaniată de tangoul amintit, într-o înregistrare a artistei Elena Albu.

Seara s-a încheiat cu urări de „La mulți ani!” pentru autori, a căror zi de naștere urma, și cu două surprize pentru sărbătoriți: intervenția Titiane Popa, prietena autoarei, cu care a pictat o biserică în Venezuela, sosită în România special pentru acest eveniment, și o interpretare live a tangoului *La cumparsita*, la nai, a artistului Răducu Vasile, discipol al maestrului Gheorghe Zamfir. Spre deliciul numerosului public din sală, între care s-au aflat personalități din lumea artistică și a sportului, doamna Mateescu și fiul său s-au ridicat la dans, oferind un tablou emoționant.

Răducu Vasile

Ioana Grosaru, perché è scritto con molto cuore, e le storie che contiene meriterebbero di essere conosciute anche da altri, da chi verrà dopo di noi, perché non dimentichino quelle grandi persone che hanno realizzato cose belle e durature durante la loro vita.

È seguito un momento di lettura, nell'interpretazione dell'attrice Liana Ceterchi, grazie al quale il pubblico ha avuto la possibilità di entrare in contatto con un passaggio del libro, caro all'autrice, che descrive il primo incontro tra i suoi genitori durante un ballo, in cui hanno danzato il tango *La cumparsita*. La lettura è stata accompagnata dal tango citato, nell'esecuzione registrata dell'artista Elena Albu.

La serata si è conclusa con gli auguri di «buon compleanno» per gli autori, che avrebbero festeggiato pochi giorni dopo, e con due sorprese per i festeggiati: l'intervento di Tatiana Popa, amica dell'autrice, con cui ha dipinto una chiesa in Venezuela, giunta in Romania apposta per quest'evento, e un'interpretazione live del tango *La cumparsita*, al flauto di Pan, dell'artista Răducu Vasile, discepolo del maestro Gheorghe Zamfir. Per la delizia del pubblico in sala, tra cui c'erano anche personalità del mondo artistico e sportivo, la signora Mateescu e suo figlio si sono alzati e hanno ballato, offrendo un'immagine emozionante.

Putem spera într-o **revenire** la normalitate?

de
Olivia Simion
Victor Partan

traduzione
Clara Mitola

foto
RO.AS.IT.

lată că ne apropiem cu pași repezi de încă un sfârșit de an, un 2022, pe care cu toții l-am sperat mai bun decât cei doi care l-au precedat, marcați de frică, durere, interdicții și manifestări cultural-artistice mai rare și mai restrânse. Din păcate, însă, 2022 ne-a adus alte tragedii, de data aceasta provocate de războiul din inima Europei. A fost un an tensionat, greu, sub semnul incertitudinii energetice, economice și a zilei de mâine. Însă, partea pozitivă a fost că, într-adevăr, din punct de vedere al restricțiilor cauzate de pandemie, situația s-a relaxat considerabil, iar revenirea la normalitate s-a instalat încet-încet. Așa se face că trei evenimente tradiționale și-au reluat cursul firesc în ultimele câteva luni și ne-am putut bucura de participarea noastră în cadrul acestora, despre care vă invităm să citiți în continuare.

Possiamo sperare in un **ritorno** alla normalità?

Ecco che ci avviciniamo a grandi passi all'ennesima conclusione di un anno, il 2022, che tutti abbiamo sperato fosse migliore dei due che l'hanno preceduto, caratterizzati da paura, dolore, divieti e manifestazioni culturali e artistiche più rare e più raccolte. Purtroppo però, il 2022 ci ha portato altre tragedie, questa volta provocate dalla guerra che avviene nel cuore dell'Europa. È stato un anno teso, difficile, sotto il segno dell'insicurezza energetica, economica e sul futuro. Però, la parte positiva è che, in effetti, dal punto di vista delle restrizioni causate dalla pandemia, la situazione si è rilassata in modo considerevole, e man mano si è tornati alla normalità. Perciò, tre eventi tradizionali hanno ripreso il loro naturale corso negli ultimi mesi e siamo felici della nostra partecipazione al loro interno, rispetto alla quale v'invitiamo a leggere quanto segue.

MIC DEJUN CU RUGĂCIUNE

Primul dintre ele a fost Micul Dejun cu Rugăciune din Parlamentul României, în zilele de 1 și 2 noiembrie, o întrunire tradițională organizată de Grupul Creștin de Rugăciune din Parlament, care s-a reluat după o pauză de doi ani. Andi-Gabriel Grosaru, reprezentantul minorității italiene în organul legislativ, face parte din acest grup de rugăciune, așadar o delegație a RO.AS.IT. a fost prezentă la manifestare în data de 2 noiembrie.

Tema din acest an a fost în strânsă legătură cu situația internațională actuală: „Mandatul imperativ al păcii: Între Exemplu personal, Demers comun și Serviciu public”. În cadrul manifestării s-au rostit rugăciuni și alocuțiuni, împletite cu momente muzicale și mesaje transmise de către parlamentari din Congresul American. S-a vorbit despre necesitatea încetării conflictului, despre puterea rugăciunii și a faptelor bune, mai ales în vremurile grele, de cumpănă pe care le trăim. Au avut intervenții personalități importante, din sfera politică și religioasă, între care Președintele Grupului Creștin de Rugăciune din Parlamentul României, Senatorul Titus Corlățean, Deputatul Ben Oni Ardelean, Deputatul Robert Sighiartău, Consilierul Prezidențial Sergiu Nistor, Deputata Florica Cherecheș, Președintele Camerei Deputaților, Marcel Ciolacu, părintele Constantin Necula și pastorul Vladimir Pustan. Domnul Deputat Grosaru a rostit o rugăciune în limba română și în limba italiană în cadrul evenimentului.

SĂRBĂTOAREA UNITĂȚII NAȚIONALE ȘI A FORȚELOR ARMATE ITALIENE

Pentru prima dată, după anii pandemiei, Ziua Unității Naționale și a Forțelor Armate Italiene, de pe 4 noiembrie, a fost din nou celebrată printr-o ceremonie publică, atent organizată. Cu această ocazie, o delegație a Asociației Italienilor din România – RO.AS.IT. a depus o coroană de flori la Monumentul Eroilor Italiani din incinta Cimitirului Militar Italian din Ghencea.

Anul acesta delegația din România a asociației a fost însoțită și de una din Italia, un grup format din tineri sportivi și însoțitorii lor, coordonați de maestrul de taekwondo Domenico Greco. Aflați la București pentru participarea la un Open Internațional de Taekwondo pentru Juniori și Seniori, aceștia s-au alăturat cu bucurie evenimentului de comemorare a soldaților italieni care se odihnesc pe pământ românesc. Din partea Camerei Deputaților, coroana de flori a fost depusă de domnul Deputat Andi-Gabriel Grosaru.

La ceremonia solemnă au participat ministrul român al Apărării, domnul Angel Tîlvăr,

COLAZIONE CON PREGHIERA

Il primo degli eventi è stata la Colazione con Preghiera del Parlamento della Romania, nei giorni dell'1 e del 2 novembre, un incontro tradizionale organizzato dal Gruppo Cristiano di Preghiera del Parlamento, riattivato dopo una pausa di due anni. Andi-Gabriel Grosaru, il rappresentante della minoranza italiana all'interno dell'organo legislativo, fa parte di questo gruppo di preghiera, perciò una delegazione della RO.AS.IT. ha partecipato alla manifestazione nella data del 2 novembre.

Il tema di quest'anno è stato strettamente legato all'attuale situazione internazionale: «Il mandato imperativo di pace: Tra Esempio Personale, Percorso comune e Servizio pubblico». Nell'ambito della manifestazione sono state recitate preghiere e pronunciati brevi discorsi, intrecciati a momenti musicali e a messaggi inviati dai membri del Congresso degli Stati Uniti. Si è parlato della necessità di una conclusione del conflitto, della forza della preghiera e delle buone azioni, soprattutto nei tempi difficili, di tribolazione che viviamo. Sono intervenute personalità importanti della sfera politica e religiosa, tra cui il Presidente del Gruppo Cristiano di Preghiera del Parlamento Romeno, il Senatore Titus Corlățean, il Deputato Ben Oni Ardelean, il Deputato Robert Sighiartău, il Consigliere Presidenziale Sergiu Nistor, la Deputata Florica Cherecheș, il Presidente della Camera dei Deputati, Marcel Ciolacu, padre Constantin Necula e il pastore Vladimir Pustan. Il Deputato Grosaru ha recitato una preghiera in lingua romena e in lingua italiana durante l'evento.

LA GIORNATA DELL'UNITÀ NAZIONALE E DELLE FORZE ARMATE ITALIANE

Per la prima volta, dopo gli anni di pandemia, la Giornata dell'Unità Nazionale e delle Forze Armate Italiane, il 4 novembre, è stata nuovamente celebrata con una cerimonia aperta

Domnul Deputat Andi-Gabriel Grosaru

Il Deputato Andi-Gabriel Grosaru

Excelența Sa domnul Alfredo Maria Durante Mangoni, ambasadorul Italiei în România, atașatul militar al apărării, col. Ivano Antonio Romano, cadre militare, precum și reprezentanți ai unor instituții italiene din România.

„4 noiembrie semnifică, pentru noi, italienii, încheierea victorioasă a unui efort extraordinar care a înfrățit pentru prima dată, cot la cot în tranșee, tineri din fiecare regiune și din fiecare clasă socială și a consfințit, prin sacrificiul a peste 600.000 de soldați căzuți la datorie, alegerea ireversibilă a unei Italii unite, readuse în cele din urmă la granițele sale naturale (...) În această perioadă, când Europa se confruntă cu cel mai mare conflict din ultimii 70 de ani, jertfa soldaților căzuți pentru Patrie ar trebui să fie un semnal de avertisment pentru toți, pentru a evita ca viitorul generațiilor următoare să mai fie pătat de război”, a spus, în alocuțiunea sa, ES Alfredo Maria Durante Mangoni.

Delegația RO.AS.IT.

Delegazione RO.AS.IT.

Excelența Sa, domnul
Ambasador Alfredo
Durante Maria Mangoni

Sua Eccellenza,
l'Ambasciatore Alfredo
Durante Maria Mangoni

al pubblico e attentamente organizzata. Per l'occasione, una delegazione dell'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT. ha deposto una corona di fiori presso il Monumento degli Eroi Italiani all'interno del Cimitero Militare Italiano di Ghencea.

Quest'anno la delegazione romena dell'associazione è stata accompagnata anche da una italiana, un gruppo formato da giovani sportivi insieme ai loro accompagnatori, coordinati dal maestro di taekwondo Domenico Greco. Venuto a Bucarest per partecipare a un Open Internazionale di Taekwondo per Junior e Senior, il gruppo si è unito con gioia all'evento commemorativo dei soldati italiani che riposano in terra romena. In nome della Camera dei Deputati, la corona di fiori è stata deposta dal deputato Andi-Gabriel Grosaru.

Alla cerimonia solenne, hanno preso parte il ministro romeno della Difesa, Angel Tîlvăr, Sua Eccellenza Alfredo Maria Durante Mangoni, ambasciatore d'Italia in Romania, l'addetto militare alla difesa, col. Ivano Antonio Romano, il personale militare, e anche i rappresentanti di alcune istituzioni italiane in Romania.

«Il 4 novembre significa, per noi italiani, la conclusione vittoriosa di uno sforzo durissimo, che, per la prima volta, rese fratelli, fianco a fianco nelle trincee, giovani di ogni regione e di ogni ceto sociale e sancì, con il sacrificio di oltre 600.000 caduti, l'irreversibile scelta di un'Italia unita, finalmente ricondotta ai suoi confini naturali (...) In questo periodo, in cui l'Europa si confronta con il più grande conflitto degli ultimi 70 anni, il sacrificio dei soldati morti per la Patria sia un segnale d'allarme per tutti, per evitare che il futuro delle prossime generazioni sia macchiato ancora dalla guerra!», ha affermato nel suo discorso SE Alfredo Maria Durante Mangoni.

A sua volta, il ministro Angel Tîlvăr ha dichiarato che «le guerre hanno lasciato nell'umanità profondi segni e ferite che non guariranno mai. Tutti i paesi europei hanno conosciuto allora simili tragedie e drammi. La guerra non ha perdonato nessuno. I nostri popoli hanno perso centinaia di migliaia di giovani nel fiore degli anni, mentre la popolazione civile è stata colpita da bombardamenti, malattie, penurie, deportazione e stermini. A chi si è sacrificato per la propria Patria dobbiamo rispetto».

La funzione religiosa di commemorazione è stata celebrata da padre Marius Bereșoaie, direttore del centro Don Orione di Voluntari.

Degli oltre 1700 soldati seppelliti nel Cimitero Militare Italiano di Bucarest, i più numerosi sono gli eroi caduti in battaglia durante la Prima Guerra Mondiale, sul fronte macedone, insieme anche agli eroi della Seconda Guerra Mondiale, che hanno perso la vita lungo il percorso verso e dal fronte russo.

Gloria eterna agli eroi!

La rândul său, domnul ministru Angel Tîlvăr, a considerat că „războaiele au lăsat ome-nirii urme adânci și răni care nu se vor vindeca niciodată. Toate țările europene au cunoscut atunci tragedii și drame similare. Războiul nu a iertat pe nimeni. Popoarele noastre au pierdut sute de mii de tineri aflați în floarea vârstei, în timp ce populația civilă a fost afectată de bom-bardamente, de boli, de lipsuri, de deportări și exterminări. Celor care s-au jertfit pentru Patria lor le datorăm respect”.

Serviciul religios de comemorare a fost oficiat de părintele Marius Bereșoae, directorul centrului Don Orione din Voluntari.

Din cei peste 1700 de soldați îngropați în Cimitirul Militar Italian din București, cei mai mulți sunt eroi căzuți la datorie în timpul Primului Război Mondial, pe frontul macedo-nean, cărora li se alătură și eroi din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, care și-au pierdut viața în timpul deplasărilor dinspre și înspre fron-tul rusesc.

Glorie eternă eroilor!

TÂRGUL DE CARTE GAUDEAMUS RADIO ROMÂNIA

Tot pentru prima dată după anii pande-miei, RO.AS.IT. a revenit la Târgul de Carte Gaudemus, desfășurat în perioada 7-11 decem-brie 2022, la Romexpo. În cadrul târgului, aso-ciația a avut un stand cu toate publicațiile sale, peste 25, precum și două evenimente distincte.

Primul s-a desfășurat în data de 7 decembrie, având în centrul atenției prezentarea Caietului 5 din seria *Îmi amintesc de o zi de școală* (*Mi ricordo di un giorno di scuola*) a autorului Antonio Rizzo, intitulat *Istoria limbii italiene*. Au luat cuvântul doamna Ioana Grosaru, președinte RO.AS.IT. și autorul, care a vorbit celor prezenți despre forma-rea limbii italiene și istoria evoluției sale, subiecte cuprinse în acest volum care face mai accesibile cultura și limba italiană în rândul publicului.

A doua prezentare a vizat tocmai revista bilingvă a Asociației Italienilor din România – RO.AS.IT., *Siamo di Nuovo Insieme*. Cu patru apariții pe an, revista a împlinit în 2022 15 ani de la primul său număr. Au vorbit despre istoria și conținutul acesteia, precum și despre obiectivele urmărite, doamna Ioana Grosaru, președintele RO.AS.IT., Olivia Simion, redactor-șef al revistei, Victor Partan, redactor și jurnalist, Clara Mitola, traducătoare. Suntem mândri că putem continua această istorie cu fiecare număr pe care îl aducem în fața cititorilor noștri.

În încheiere, vă adresăm gânduri de pace, prosperitate și liniște sufletească, cu ocazia săr-bătorilor de iarnă și a Noului An, pe care cu toții ni-l dorim mai pașnic, mai prietenos și mai stabil.

LA FIERA DEL LIBRO GAUDEAMUS RADIO ROMANIA

Sempre per la prima volta dopo gli anni di pandemia, la RO.AS.IT. torna alla Fiera del Libro Gaudemus, che si è svolta nel periodo 7-11 dicembre 2022, presso la Romexpo. Nell'ambito della fiera, l'associazione ha avuto uno stand con tutte le sue pub-blicazioni, più di 25, e anche due eventi distinti.

Il primo si è svolto il 7 dicembre e si è concentrato sulla presentazione del Quinto Quaderno della serie *Mi ricordo di un giorno di scuola* dell'autore Antonio Rizzo, intitolato *La storia della lingua italiana*. Sono intervenuti la signora Ioana Grosaru, presidente della RO.AS.IT. e l'autore, che ha parlato ai presenti della for-mazione della lingua italiana e della storia della sua evoluzione, argomenti presenti entrambi in questo volume, che rende più accessibili la cultura e la lingua italiana al largo pubblico.

La seconda presentazione ha riguardato la rivista bilingue dell'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT., *Siamo di Nuovo Insieme*. Con quattro apparizioni annuali, nel 2022 la rivista ha compiuto 15 anni dal suo primo numero. Hanno parlato della storia e del suo contenuto, come anche degli obiettivi perseguiti, la signora Ioana Grosaru, presidentessa RO.AS.IT., Olivia Simion, caporedattrice della rivista, Victor Partan, redattore e giorna-lista, Clara Mitola, traduttrice. Siamo orgogliosi di portare avanti questa storia con ogni numero che offriamo ai lettori.

In chiusura, vi rivolgiamo pensieri di pace, prosperità e serenità interiore, in occasione delle vacanze invernali e del Nuovo Anno, che tutti desideriamo sia più paci-fico, amichevole e stabile.

Prof. Felix Goldbach,
inspector școlar pentru
minoritatea italiană:

Prof. Felix Goldbach,
ispettore scolastico per la
minoranza italiana:

” Minoritatea italiană **merită** mai mult La minoranza italiana **merita** di più

Doctor în muzică, artist desăvârșit (clarinetist și saxofonist la bază) și pedagog de succes, cu experiență în managementul cultural, domnul profesor Felix Goldbach, proaspăt inspector școlar pentru minoritatea italiană în cadrul Inspectoratului Școlar al Municipiului București, ne-a vorbit despre nivelul învățământului în limba maternă italiană și despre obiectivele personale din acest mandat, axate pe introducerea claselor cu limbă maternă italiană în încă două licee, în afară de „Dante Alighieri”, pentru a se putea organiza olimpiada la nivel național.

Dottore in musica e brillante artista (di base clarinettista e sassofonista) e pedagogo di successo, con esperienza nel management culturale, il professor Felix Goldbach, da poco ispettore scolastico per la minoranza italiana nell'ambito dell'Ispettorato Scolastico del Municipio di Bucarest, ci ha parlato del livello dell'insegnamento in lingua materna italiana e degli obiettivi personali del suo mandato, basati sull'introduzione di classi madrelingua italiane in altri due licei, oltre il «Dante Alighieri», per organizzare così le olimpiadi a livello nazionale.

de
Victor Partan

traduzione
Clara Mitola

foto
Victor Partan

Ce a însemnat pentru dumneavoastră numirea în funcția de inspector pentru minoritatea italiană în cadrul Inspectoratului Școlar al Municipiului București?

Această numire reprezintă o onoare și o responsabilitate deopotrivă. Sunt așteptări foarte mari, pentru că, în sfârșit, după 32 de ani de democrație, și minoritatea italiană este reprezentată printr-un inspector de specialitate la nivel de capitală.

Este vorba despre o revenire în Inspectoratul Școlar al Municipiului București. Ne puteți spune în ce a constat experiența precedentă?

Da, am într-adevăr o experiență importantă de inspector școlar, în perioada 2015-2019, tot

Cos'ha significato per Lei essere nominato ispettore per la minoranza italiana nell'ambito dell'Ispettorato Scolastico del Municipio di Bucarest?

Questa nomina rappresenta allo stesso tempo un onore e una responsabilità. Ci sono grandissime aspettative perché, dopo 32 anni di democrazia, anche la minoranza italiana è rappresentata finalmente da un ispettore specializzato a livello della capitale.

Si tratta di un ritorno all'Ispettorato Scolastico del Municipio di Bucarest. Può raccontarci in cos'è constatata la sua precedente esperienza?

Sì, ho in effetti un'importante esperienza precedente da ispettore scolastico, nel periodo

în cadrul Inspectoratului Școlar al Municipiului București. Am fost inspector școlar pentru trei specialități: pentru minorități, pentru învățământul particular și alternative educaționale și pentru monitorizarea accesului la educație. Ca inspector, trebuie să știi toate atribuțiile și toate procedurile, să colaborezi foarte bine cu inspectorul general și inspectorii adjuncți, să îndeplinești obiectivele specifice de-a lungul anului școlar. Nu e ușor, sunt așteptări foarte mari și nu vreau să dezamăgesc. Dar, din experiența avută, știu că pot face performanță. Am fost bine primit în Inspectoratul Școlar al Municipiului București, de către domnul inspector general, prof. Vlad Florentin Drinceanu, mă bucur de susținere și asta îmi dă o și mai mare încredere.

Ce legături ați avut cu Italia înainte de a accepta funcția de inspector pentru minoritatea italiană?

Întâi de toate, am mulți prieteni și colaboratori în Italia, pe plan artistic, cultural și educativ. Din 1996 până în 2006 am tot fost plecat în Italia cu turnee și spectacole, am legături pe multe niveluri. Am avut și proiecte sub egida UNICEF. Rezultatele mele profesional-artistice au făcut ca în 2011 să fiu invitat de primarul Romei, Giovanni Alemanno, la manifestările prilejuite de împlinirea a 150 de ani de la Unificarea Italiei, când am primit și medalie onorifică. Cu acea ocazie, l-am întâlnit și pe domnul ambasador de atunci al României la Roma, Răzvan Rusu. Am fost de asemenea invitat cu orchestra și la Vatican, unde am cântat în fața Papei Ioan Paul al II-lea.

Care a fost prima impresie despre nivelul învățământului în limba maternă italiană?

Nu a fost ceva nou pentru mine. Eu am mai fost inspector pe minorități pe București, în perioada 2015-2019, și am avut în subordine minoritatea italiană, reprezentată de Liceul Teoretic „Dante Alighieri”. Am văzut cât de bine au pornit, am văzut dezvoltare educațională, dezvoltare de infrastructură și consider că minoritatea italiană merită mai mult la nivel de capitală și la nivel național, o implicare mult mai mare de la micro la macro.

De la an la an, liceul „Dante Alighieri” înregistrează un număr tot mai mare de solicitări pentru înscrierea în clasele pregătitoare de „maternă italiană”. Pentru anul școlar 2022-2023 au fost peste 100 de copii înscriși. Ce semnificație are această popularitate în creștere?

Minoritatea italiană este bine reprezentată în București și în țară. Popularitatea liceului înseamnă că instituția a demonstrat profesionalism, atât prin cadrele didactice, cât și prin conducerea liceului și se bucură de susținerea comunității italiene. Un alt aspect important este întoarcerea în țară a românilor cu dublă cetățenie, care, desigur, joacă un rol important în creșterea de cereri înregistrată. Prin modelul dat de „Dante Alighieri”, încercăm să dezvoltăm în București și

2015-2019, sempre all'interno dell'Ispettorato Scolastico del Municipio di Bucarest. Sono stato ispettore scolastico in tre ambiti specifici: per le minoranze, per l'istruzione privata e alternativa e per il monitoraggio dell'accesso all'istruzione. Come ispettore, devo conoscere tutte le incombenze e tutte le procedure, collaborare strettamente con l'ispettore generale e con gli ispettori aggiunti, raggiungere gli obiettivi specifici nel corso dell'anno scolastico. Non è semplice, ci sono grandissime aspettative e non voglio deluderle. Ma, in base all'esperienza avuta, so di poter svolgere un buon lavoro. Sono stato accolto bene all'Ispettorato Scolastico del Municipio di Bucarest da parte dell'ispettore generale, il prof. Vlad Florentin Drinceanu, sono contento del suo sostegno e questo mi dà anche maggiore fiducia.

Che legami ha avuto con l'Italia prima di accettare la carica d'ispettore per la minoranza italiana?

Per prima cosa, ho molti amici e collaboratori italiani, in ambito artistico, culturale e dell'istruzione. Dal 1996 al 2006 sono andato spesso in Italia con tournée e spettacoli, ho contatti a molti livelli. Ho partecipato anche a un progetto realizzato sotto l'egida dell'UNICEF. I miei risultati professionali in ambito artistico mi hanno permesso di essere invitato nel 2011 dal sindaco di Roma, Giovanni Alemanno, alle manifestazioni tenutesi in occasione dei 150 anni dall'Unità d'Italia, quando ho ricevuto anche una medaglia onorifica. In quell'occasione ho conosciuto anche l'allora ambasciatore della Romania a Roma, Răzvan Rusu. Sono stato invitato anche in Vaticano, dove ho suonato con l'orchestra di fronte a Papa Giovanni Paolo II.

Qual è stata la prima impressione sul livello dell'istruzione in lingua materna italiana?

Per me non si è trattato di una novità. Sono già stato ispettore delle minoranze a Bucarest, nel periodo 2015-2019, e ho avuto in subordine la minoranza italiana, rappresentata dal Liceo Teorico «Dante Alighieri». Ho visto quanto bene siano partiti, ho visto uno sviluppo educativo, delle infrastrutture e credo che la minoranza italiana meriti di più nell'ambito della capitale e a livello nazionale, un impegno maggiore dal micro al macro.

Da un anno all'altro, il liceo «Dante Alighieri» registra un numero sempre maggiore di richieste d'iscrizione nelle classi propedeutiche di «madrelingua italiana». Per l'anno scolastico 2022-2023 ci sono stati oltre 100 bambini iscritti. Che significato ha questa popolarità crescente?

La minoranza italiana è ben rappresentata a Bucarest e nel resto del paese. La popolarità del liceo significa che l'istituzione ha dimostrato professionalità, tanto attraverso il corpo docenti, quanto anche grazie alla direzione del liceo, e gode del sostegno della comunità italiana. Un altro aspetto importante è il ritorno in patria dei romeni con doppia cittadinanza che, certamente, giocano un ruolo importante nell'aumento delle richieste d'iscrizione. Grazie al modello offerto dalla «Dante Alighieri», cerchiamo di sviluppare a Bucarest e poi

INTERVISTA

OCTOMBRIE-DECEMBRIE

apoi în țară clase de limbă maternă italiană și în alte licee.

În ce fel credeți că pot fi atrași și mai mulți copii și tineri spre studiul limbii italiene?

În primul rând prin promovarea concursului „IO parlo italiano / EU vorbesc italiana” al Asociației Italianilor din România – RO.AS.IT., dar și prin organizare de concursuri municipale și desfășurarea de proiecte cu RO.AS.IT., cu Ambasada Italiei în România, cu Institutul Italian de Cultură din București. De asemenea, prin organizarea, cu ajutorul Ministerului, a unei olimpiade de limbă maternă italiană. Este un obiectiv în mandatul meu acela de a introduce clase cu limbă maternă italiană în încă două licee, pentru a putea avea această olimpiadă la nivel național.

Cum ați caracteriza colaborarea cu Asociația Italianilor din România – RO.AS.IT.?

Am o colaborare foarte bună. În fond, numirea mea ca inspector școlar pentru minoritatea italiană a plecat de la recomandarea Asociației Italianilor din Romania – RO.AS.IT., prin doamna președinte Ioana Grosaru. Am primit de asemenea votul de încredere al deputatului minorității italiene, av. Andi-Gabriel Grosaru, în Grupul Parlamentar. Le mulțumesc pentru sprijinul și încrederea acordată. De asemenea, sunt recunoscător pentru acordul primit din partea domnului inspector general, prof. Vlad Florentin Drinceanu.

Ce direcții ar trebui să nu lipsească dintr-o strategie comună pentru dezvoltarea învățământului în limba maternă italiană?

Respectarea curriculumului, sprijinirea continuă a cadrelor didactice de limbă italiană și implicarea lor în tot felul de proiecte de dezvoltare, schimburi culturale Erasmus, înfrățiri, totul centrat pe elev, conform cerințelor moderne și actuale de curriculum.

Sunteți profesor și om de cultură. Dacă ar fi să faceți programa, ce curs nou despre cultura italiană ați introduce?

Aș gândi un curs care să îi facă pe cei care studiază limba italiană maternă să fie în permanent contact cu aspectele culturale ale Italiei, evident, fără să uităm istoria și geografia, care deja sunt în programa școlară. Aș pune accent pe tradiții, pe istoria muzicii și a artelor, pe bucătăria italiană. Astfel, elevii vor face, pe durata orelor, călătorii imaginare și vesele în Italia de azi, în continuă schimbare, Italia plină de comori artistice și naturale.

Aveți un mesaj de Crăciun pentru cititorii revistei noastre?

Să fie sănătoși, să rămână conectați în prezent și în liniștea inimilor lor. Să creeze spațiu pentru experiențe noi și să nu uite că mereu este timpul pentru altceva! Crăciun fericit și un 2023 cu mult echilibru în tot și toate.

nel resto del paese classi di lingua materna italiana anche in altri licei.

Come crede sia possibile avvicinare ancora più bambini e ragazzi allo studio della lingua italiana?

Innanzitutto promuovendo il concorso «IO parlo italiano / EU vorbesc italiana» dell'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT., ma anche tramite l'organizzazione di concorsi municipali e la realizzazione di progetti con la RO.AS.IT., con l'Ambasciata Italiana in Romania, con l'Istituto Italiano di Cultura di Bucarest. E ancora, anche grazie all'organizzazione di un'olimpiade di lingua materna italiana, con l'aiuto del Ministero. È un obiettivo del mio mandato quello d'introdurre classi di lingua materna italiana in altri due licei, per avere così la possibilità di realizzare quest'olimpiade a livello nazionale.

Come descriverebbe la collaborazione con l'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT.?

Un'ottima collaborazione. In fondo, la mia nomina come ispettore scolastico per la minoranza italiana è partita dalla raccomandazione dell'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT., tramite la presidentessa Ioana Grosaru. Ho ugualmente ricevuto il voto di fiducia del deputato della minoranza italiana, l'avv. Andi-Gabriel Grosaru, nel Gruppo Parlamentare. Li ringrazio del sostegno e della fiducia accordatami. Allo stesso modo, sono grato all'ispettore generale, il prof. Vlad Florentin Drinceanu, per l'approvazione ricevuta.

Quale direzione non dovrebbe mancare all'interno di una strategia comune per lo sviluppo dell'istruzione in lingua materna italiana?

Il rispetto del curriculum, il costante sostegno offerto al corpo docente di lingua italiana e la loro implicazione in ogni genere di progetto di sviluppo, scambi culturali Erasmus, gemellaggi, tutto concentrato sull'alunno, conformemente alle richieste moderne e attuali del curriculum.

Lei è un docente e un uomo di cultura. Se fosse Lei a realizzare il programma, quale nuovo corso sulla cultura italiana introdurrebbe?

Penserei a un corso che mettesse in contatto permanente chi studia in lingua materna italiana con gli aspetti culturali italiani, ovviamente senza dimenticare la storia e la geografia, già presenti nel programma scolastico. Darei importanza alle tradizioni, alla storia della musica e delle arti, alla cucina italiana. In questo modo, durante le ore di lezione, gli alunni farebbero un viaggio immaginario e allegro nell'Italia di oggi, in continuo cambiamento, un'Italia piena di tesori artistici e naturali.

Ha un messaggio di Natale per i lettori della nostra rivista?

Auguro loro buona salute e di rimanere legati al presente e alla serenità dei loro cuori. Creare spazio per esperienze nuove, senza dimenticare che c'è sempre tempo per qualcos'altro! Buon Natale e un 2023 con molto equilibrio in tutto.

Crăciunul, văzut prin ochii tinerilor

Indiferent că uneori o percepem mai accentuat sau, dimpotrivă, se întâmplă fără să ne dăm seama, lumea e în continuă schimbare și, odată cu ea, ne schimbăm și noi. Bun sau rău, în funcție de percepția mai conservatoare sau progresistă a fiecăruia, este un proces inevitabil, ce nu poate fi pus la îndoială. Dar, cu toate că de tradiții nu prea mai poate fi vorba, Crăciunul rămâne totuși o constantă în societatea noastră, chiar dacă a devenit mai puțin legat de obiceiuri tradiționale specifice și mai mult de comportamente, cel mai adesea, consumeriste. În acest an, ne-am adresat câtorva tinere eleve participante la concursul organizat de RO.AS.IT., „IO parlo italiano / EU vorbesc italiana”, pentru a ne împărtăși ce înseamnă pentru ele Crăciunul, cum se vede această sărbătoare prin ochii lor, prin ochii tinerilor noștri, motorul schimbării și al evoluției. Vă invităm, așadar, să citiți rândurile următoare și să meditați fiecare la propriile semnificații și trăiri pe care vi le generează această perioadă a anului. Citind rândurile de mai jos, ne-am gândit că, totuși, poate unele lucruri nu se schimbă niciodată.

Non importa se a volte lo percepiamo con più intensità o, al contrario, succede senza riuscire a rendercene conto, ma il mondo è in continuo cambiamento e, insieme a lui, cambiamo anche noi. Bene o male, in base alla percezione più conservatrice o progressista di ciascuno, è un processo inevitabile, di cui non si può dubitare. Ma, sebbene non si possa più parlare di tradizioni, il Natale rimane comunque una costante nella nostra società, anche se è sempre meno legato alle tradizioni specifiche e sempre più a comportamenti soprattutto consumisti. Quest'anno, ci siamo rivolti ad alcune giovani alunne, partecipanti al concorso organizzato dalla RO.AS.IT., «IO parlo italiano / EU vorbesc italiana», perché ci raccontino cosa significhi per loro il Natale, come appaia questa festività ai loro occhi, agli occhi dei nostri giovani, motore di cambiamenti ed evoluzioni. V'invitiamo perciò a leggere quanto segue e a meditare sui significati e sulle esperienze generate in ciascuno di noi da questo periodo dell'anno. Leggendo le righe seguenti, abbiamo pensato che forse, ad ogni modo, certe cose non cambiano mai.

de
Olivia Simion

traduzione
Clara Mitola

traducere
Olivia Simion

Pentru mine Crăciunul nu este o perioadă, nici un sezon și nu este numai despre cadouri, Moș Crăciun sau mâncare, ci o stare de spirit, este despre a-l sărbători și cinsti pe Iisus Hristos împreună cu familia și prietenii. Eu văd această sărbătoare ca fiind cea mai frumoasă din an, deoarece Crăciunul mă duce cu gândul la scoarță, la sunetul clopoțelilor, la colinde, la Dumnezeu și la familie, practic la tot ce e mai bun pe lume. Eu văd Crăciunul ca o zi în care toată lumea râde, e veselă, toată familia se reunește și se bucură împreună de sfânta sărbătoare. Crăciunul e magie! Crăciunul e iubire!

foto: milhistory.org

Per me il Natale non è un periodo e neppure una stagione e non riguarda solo i regali, Babbo Natale o il cibo, ma è uno stato d'animo, si tratta di festeggiare e onorare Gesù Cristo insieme alla famiglia e agli amici. Per me è la

festa più bella dell'anno, perché il Natale mi fa pensare alla cannella, al suono dei campanellini, alle colinde, a Dio e alla famiglia, in sostanza a tutto ciò che c'è di più bello al mondo. Vedo il Natale come un giorno in cui tutti ridono e sono allegri, tutta la famiglia si riunisce e si gode insieme la santa festa. Il Natale è magia! Il Natale è amore!

Cristina Dina, clasa a VII-a

OCTOMBRIE-DECEMBRIE

Crăciunul. De la primul glob agățat în brad, până la steaua din vârf. De la mirosul cozonacului proaspăt și pufoș, până la gustul delicat de ghimbir al unui om de turtă dulce. De la prima suflare în aerul înghețat al Ajunului, până la inventarul dulciurilor de la colindat. De la ceaiul aburind ce-ți încălzește mâinile, până la luminițele din oraș, mii de stelute ce te privesc drept în suflet. De la primii fulgi de nea acoperind pervazul, până la un om dolofan de zăpadă.

Crăciunul are multe forme, ar fi greu și, totodată, greșit să-l definim, pentru că fiecare îl vede diferit. De fiecare dată când aud acest cuvânt, mi se perindă în fața ochilor toate aceste imagini și în colțul gurii îmi apare un surâs. Dincolo de importanța sa religioasă, Crăciunul este mai mult decât o sărbătoare. Eu îl văd ca pe o amintire, o emoție ce capătă noi semnificații an de an, dar, în esență, rămâne aceeași.

În fiecare an ne schimbăm și vedem lumea cu alți ochi. Când eram mai mică, în pregătirea Crăciunului, îl așteptam cu nerăbdare pe Moș Crăciun și nu dădeam prea mare importanță celorlalte

aspecte. Acum, când am mai crescut, am învățat să pun mai mult preț pe timpul petrecut cu cei dragi, în loc să mă bucur doar de lucruri materiale.

Cu toate că, după multe ore de privit, ochii îmi obolesc, îmi place să mă uit la luminițele de Crăciun. Îmi imaginez că fiecare este diferită, are un scop, o dorință, întocmai oamenilor. Poate că nu semănăm unii cu alții și fiecare gândește diferit, dar înăuntrul nostru ne dorim același lucru: să trăim toți fericiți și armonios.

De ce să nu lucim și noi ca niște luminițe de Crăciun?

Uniți pentru același ideal: să facem lumea un loc mai bun.

foto: mshistory.org

Il Natale. Dalla prima palla appesa all'albero, alla stella messa in cima. Dal profumo del cozonac fresco e soffice, al gusto delicato di zenzero di un ometto di panpepato. Dal primo respiro nell'aria gelata della Vigilia, all'inventario dei dolci raccolti durante le colinde. Dal tè fumante che ti riscalda le mani, alle luminarie cittadine, migliaia di stelline che ti guardano dritto nell'animo. Dai primi fiocchi di neve che coprono il davanzale, agli enormi pupazzi di neve.

Il Natale ha molte forme, sarebbe difficile e allo stesso tempo sbagliato definirle, perché ognuno lo vede diversamente.

Ogni volta, quando sento questa parola, davanti ai miei occhi si susseguono queste immagini e le mie labbra si allungano in un sorriso. Al di là della sua

importanza religiosa, il Natale è più di una festa. Io lo vedo come un ricordo, un'emozione che assume nuovi significati ogni anno, ma la cui essenza rimane immutata.

Ogni anno cambiamo e guardiamo il mondo con altri occhi. Quando ero più piccola, con l'avvicinarsi del Natale, aspettavo con impazienza Babbo Natale e non davo troppa importanza agli altri aspetti. Ora che sono cresciuta, ho imparato ad apprezzare di più il tempo passato con le persone a me care, invece di gioire solo dei beni materiali.

E anche se, dopo molte ore di osservazione ho gli occhi stanchi, mi piace guardare le luci natalizie. M'immagino che ciascuna sia diversa, abbia uno scopo, un desiderio, proprio come le persone. Forse non ci assomigliamo tra noi e ciascuno pensa diversamente dagli altri ma dentro di noi desideriamo la stessa cosa: vivere tutti felici e in armonia.

Perché non brillare anche noi come le luci di Natale?

Uniti per lo stesso ideale: rendere il mondo un posto migliore.

Miruna Cătălin, clasa a VIII-a

Quando penso al Natale penso alle decorazioni, all'alberello che è praticamente un ricordo ambulante perché è lo stesso da anni, perché con sé porta ricordi, momenti, risate, emozioni. Anche le decorazioni sono le stesse, solo che i colori cambiano ogni anno. Poi ci sono le casette, le ghirlande, il tappetino, le sfere di vetro con Babbo Natale dentro. In più abbiamo le luci che puntualmente, alla vigilia di Natale smettono di funzionare e bisogna comprarne delle nuove.

Quando penso al Natale, penso alla mamma che prepara tutte le bontà possibili per accontentarci e per soddisfare le nostre preferenze, che fa la lista degli ingredienti da comprare e cerca le ricette nella sua mitica agenda.

Quando penso al Natale, penso all'innocenza dei bambini che aspettano Babbo Natale, che credono ancora alla sua esistenza. Hai presente quando ti dicevano che se lo aspetti alzato la notte, lui non verrà? E allora tu per paura che non venisse, decidevi di andare a dormire?

Il Natale è quando chiedevo a papà di spedire a Babbo Natale la lettera che gli avevo scritto con molta attenzione, precisando quale casa di Barbie volevo. Io non immaginavo che magari i miei genitori mettessero da parte dei risparmi per regalarmi ciò che volevo e per vedere il mio viso limpido con un bel sorriso stampato sopra. Loro non si facevano nessun regalo ma l'importante era che io e mia sorella fossimo le più felici quel giorno, loro adoravano vedere il nostro sorriso mentre aprivamo il pacco con il nostro nome sopra. Per me il Natale è molto semplice: io e la mia famiglia in salotto, accanto all'albero, con i regali in braccio, tra le note di «White Christmas», ridendo e scherzando.

foto: wikimedia.org

Când mă gândesc la Crăciun, mă gândesc la decorațiuni, la bradul care practic este o amintire ambulantă pentru că este același de ani de zile și poartă cu el amintiri, momente, râsete, emoții. Până și decorațiunile sunt aceleași, doar culorile se schimbă în fiecare an. Apoi sunt căsuțele, ghirlandele, covorașul, globurile de sticlă cu Moș Crăciun înăuntru. Apoi sunt luminițele care, ca un făcut, fix în Ajunul Crăciunului, nu mai funcționează și trebuie să cumpărăm altele noi.

Când mă gândesc la Crăciun, mă gândesc la mama care pregătește toate bunătățile posibile pentru a ne mulțumi și pentru a ne satisface preferințele, face lista de ingrediente de cumpărat și caută rețete în agenda ei legendară.

Când mă gândesc la Crăciun, mă gândesc la inocența copiilor care îl așteaptă pe Moș Crăciun, care încă mai cred în existența lui. Știi când ți-au spus că, dacă-l aștepti noaptea treaz, nu va veni? Și așa, de teamă că nu va veni, te-ai hotărât să te culci?

Crăciunul este atunci când l-am rugat pe tata să-i trimită lui Moș Crăciun scrisoarea pe care o scrisesem cu mare atenție, în care specificam ce casă Barbie îmi doream. Nu-mi imaginam că poate părinții mei vor pune deoparte niște economii pentru a-mi oferi ceea ce îmi doream și pentru a-mi vedea fața limpede cu un zâmbet frumos imprimat pe ea. Ei nu-și făceau cadouri unul altuia, dar important era ca eu și sora mea să fim cele mai fericite în acea zi, adorau să ne vadă zâmbetul în timp ce deschideam pachetele cu numele noastre pe ele.

Pentru mine, Crăciunul este foarte simplu: eu și familia mea în salon, lângă brad, cu cadouri în brațe, având pe fundal notele piesei „White Christmas”, râzând și glumind.

Serena Puglisi, clasa a VII-a

L'anno sta finendo, Natale e Capodanno stanno facendo capolino, ricordandoci le basi della vita: l'amore, la famiglia...

Il Natale è il momento in cui vorresti tornare indietro nel tempo ed essere di nuovo bambino, sorridere e saltellare intorno all'alberello addobbato e pieno di lucine colorate, con il papà che prova a prenderti perché non riesci a stare ferma un secondo, mentre tua sorella guarda fuori dalla finestra, indicando la neve depositatasi sul suolo e ammirando i fiocchi che leggiadri sembrano danzare.

Poi il momento tanto atteso dai più piccoli: i regali. Il momento in cui si scartano, in cui trattengono il respiro e non vedono l'ora di scoprire il loro nuovo giocattolo...

Poi ci sono il pranzo e la cena che riuniscono tutti. E per una giornata finalmente si sta tutti insieme...

Il Capodanno invece, rappresenta il nuovo, la voglia di nuovo, di una vita migliore, di un anno migliore. Nuove curiosità e nuove esplorazioni. È il momento in cui si attende l'anno che verrà, quando si comincia il conto alla rovescia: 3, sperando in un anno migliore, 2, che le persone diventino più buone, 1, che i propri sogni si realizzino. Ed ecco l'apparizione di un anno nuovo...

Con queste parole, voglio augurare a tutti voi un buon Natale, un Natale felice insieme ai vostri cari e, per Capodanno, auguro a tutti di trovare una nuova scintilla nella propria vita.

foto: malhistory.org

Anul se termină, Crăciunul și Anul Nou se ivesc încet, aducându-ne aminte de fundamentele vieții: iubirea, familia...

Crăciunul este momentul în care ți-ai dori să te întorci în timp și să fii din nou copil, să zâmbești și să sari în jurul bradului împodobit și plin de lumini colorate, cu tata încercând să te prindă pentru că nu poți sta o secundă pe loc, în timp ce sora ta se uită pe fereastră, arătând spre zăpada depusă pe pământ și admirând fulgii grațioși care par să danseze.

Apoi momentul mult așteptat de cei mici: cadourile. În momentul în care se desfac, își țin respirația și abia așteaptă să descopere noua lor jucărie...

Apoi prânzul și cina care îi adună pe toți. Și, pentru o

zi, în sfârșit suntem cu toții împreună...

Revelionul, pe de altă parte, reprezintă noul, dorința de nou, de o viață mai bună, de un an mai bun. Noi curiozități și noi explorări. Este momentul în care se așteaptă anul care vine, când se începe numărătoarea inversă: 3, sperând într-un an mai bun, 2, ca oamenii să devină mai buni, 1, ca visele tale să devină realitate. Și iată un nou an apărând...

Cu aceste cuvinte, vreau să vă urez tuturor un Crăciun fericit, alături de cei dragi și, pentru Revelion, doresc tuturor să găsească o nouă scântie în viața lor.

Evelyn Andiloro, clasa a XI-a

Il Natale

visto con gli occhi dei giovani

Rânduri de rămas bun

„Neîndoielnic, rămâne cel mai important manager din istoria sportului buhușean, un reper de excepție pentru domeniul învățământului și implicarea sa civică. Profesionist și responsabil, exigent, altruist, eficient, evitând facilul și varii glasuri de sirena politică, preferând mereu truda care zămislește valori în agora, în lecții, antrenamente și competiții sportive. A ocolit / declinat nonșalant alte oferte ispititoare care i-ar fi adus beneficii materiale importante. Avea o deviză care ne-ar fi îmbogățit pe toți: «Orice activitate serioasă începe cu o... pauză». O pauză de gândire, de proiectare responsabilă, de reflecție asupra resurselor și managementului activității. În timp, o sală de sport, o instituție, o stradă ar putea purta numele său.” Sunt cuvinte scrise de un alt valoros buhușean, profesorul și scriitorul Ion Fercu, prieten bun al celui care, de acum, rămâne în legendele orașului Buhuși, profesorul Crisostom Dantz.

Mi-a fost profesor, mi-a fost antrenor, iar aceste rânduri scrise în memoriam vin să contureze portretul unui om dăruit profesiei, de care mi-am amintit adeseori în demersurile mele de cadru didactic și antrenor în domeniul sportiv. Despre profesorul Crisostom Dantz am mai scris în paginile revistei noastre, cu ocazia evenimentelor care au marcat istoria orașului Buhuși, la aniversarea a 80 de ani de handbal la Buhuși (2015) și la împlinirea a 580 ani de la atestarea lui documentară (2018). Nimic nu prevestea atunci că avea să încheie atât de curând cel mai important meci al său, cel cu viața.

S-a născut în 1944 la Buhuși și a plecat definitiv tot de aici, în noaptea de 25 spre 26 octombrie 2022, lăsând în urmă amintirea unui personaj de legendă. A fost eminentamente cetățean al acestei localități, unde s-a întors după finalizarea studiilor superioare, pentru a nu mai pleca niciodată. A ales să rămână să își construiască o carieră profesională în orașul natal, contribuind într-un mod remarcabil la performanțele din domeniul sportiv.

Profesor la Liceul „Ion Borcea” din Buhuși, la Școala „Mihai Eminescu” din Buhuși și la S.S.E. Bacău, a urcat toate treptele ierarhiei didactice și a fost implicat în activitatea de perfecționare a cadrelor didactice ca metodist. Cu elevii pe care i-a instruit a obținut în competițiile sportive școlare naționale, la diferite discipline sportive, peste 60 de locuri I, II și

«Senza dubbio rimane il miglior manager nella storia dello sport di Buhuși, un riferimento d'eccezione nel mondo dell'insegnamento e per il suo impegno civico. Professionale e responsabile, esigente, altruista, efficiente, capace di evitare il facile e le varie voci della sirena politica, pronto a preferire sempre il duro lavoro che genera valori nello spazio pubblico, nelle lezioni, negli allenamenti e nelle competizioni sportive. Ha aggirato / declinato con disinvoltura altre offerte invitanti che gli avrebbero offerto importanti benefici materiali. Aveva un motto che ci avrebbe arricchiti tutti: «Ogni attività seria inizia con una... pausa». Una pausa del pensiero, del progettare responsabile, del riflettere sulle risorse e sulla gestione delle attività. Nel tempo, una palestra, un istituto, una strada potrebbero portare il suo nome.» Sono le parole scritte da un altro importante cittadino di Buhuși, il docente e scrittore Ion Fercu, buon amico dell'uomo che ora rimarrà nelle leggende della città, il professor Crisostom Dantz.

È stato uno dei miei docenti, è stato il mio allenatore e queste righe scritte in sua memoria intendono delineare il ritratto di un uomo dedicato alla professione, a cui ho pensato spesso durante il mio percorso di insegnante e di allenatrice sportiva. Sul professor Crisostom Dantz abbiamo già scritto nelle pagine della nostra rivista, in occasione degli eventi che hanno caratterizzato la storia della città di Buhuși, per l'anniversario degli 80 anni di palamano a Buhuși (2015) e per la celebrazione dei 580 anni dalla sua attestazione documentaria (2018). Nulla lasciava presagire allora che avrebbe concluso così presto il suo incontro più importante, quello con la vita.

È nato nel 1944 a Buhuși ed è andato via definitivamente sempre da qui, nella notte tra il 25 e il 26 ottobre 2022, lasciando dietro di sé il ricordo di un personaggio leggendario. È stato un eminente cittadino di questa località, dov'è tornato dopo aver terminato gli studi superiori, per non andare più via. Ha deciso di rimanere e di continuare a costruire la propria carriera professionale nella sua città natale, contribuendo in modo ragguardevole alle prestazioni sportive.

Docente del liceo «Ion Borcea» di Buhuși, della Scuola «Mihai Eminescu» di Buhuși e del S.S.E. di Bacău, ha scalato tutti i livelli della gerarchia didattica e si è impegnato nell'attività di perfezionamento del corpo docente come specialista in didattica generale. Con gli alunni che ha istruito, nelle competizioni sportive scolastiche nazionali, in diverse discipline, ha ottenuto più di 60 vittorie tra I, II e III posto, 14 dei quali I posto. Ugualmente, si è occupato anche di realizzare e sviluppare le basi sportive scolastiche della località. Tra il 1985 e il 1988 ottiene il I posto nazionale, vinto sei volte, per la migliore base sportiva della contea di Bacău, quella della Scuola «Mihai Eminescu»,

de
Ioana Grosaru

traduzione
Clara Mitola

OCTOMBRIE-DECEMBRIE

III, dintre care 14 locuri I. În egală măsură a fost preocupat și de realizarea și dezvoltarea bazelor sportive școlare ale localității. În anii 1985 și 1988 obține locul I pe țară, în competiția națională, deținând de șase ori titlul pentru cea mai bună bază sportivă a județului Bacău, cea a Școlii „Mihai Eminescu”, administrată împreună cu soția sa, Angela Dantz. În perioada 1968-1994, antrenează echipa de handbal „Textila Buhuși” pe care o promovează în divizia A, în anii 1970, 1979, 1980 și 1994. Cu echipa „Textila Buhuși” va câștiga, în divizia A, un meritos loc III, în anul 1974, iar, în 1976, obține locul II la Cupa F.R.H. și locul II în Cupa „Congresului U.G.S.R.”. Va câștiga și numeroase turnee internaționale: la Subotica (Iugoslavia), Plovdiv (Bulgaria), Halle (R.D.G.), Olomouc (Cehoslovacia), cât și la cele organizate la Buhuși.

foto: wikimedia.org

„Multe din sportivele handbaliste pe care le-a antrenat au fost selecționate în loturile naționale de senioare, tineret și junioare. Privind peste timp în statisticile care evidențiază participările la loturile naționale, constatăm că handbalistele descoperite și pregătite de profesorul Dantz ar putea lesne alcătui o echipă națională completă de handbal senioare și chiar două echipe de handbal junioare”, remarca profesorul Ion Fercu.

Avea serioase cunoștințe în domeniul sportiv și al istoriei sportului buhusean, motiv pentru care a contribuit la alcătuirea volumului *Monografia orașului Buhuși*. În ultimul timp, lucra la completarea acestei *Monografii*, venind cu noi informații pentru că avea speranța apariției celei de-a II-a ediții.

Activitatea sa a fost răsplătită de-a lungul anilor cu numeroase premii și distincții, între care „Placheta de argint”, în 1974, din partea Federației Române de Handbal; „Merite pentru activitatea sportivă”, în 1975, din partea Consiliului Național pentru Educație Fizică și Sport; „Diploma de merit pentru contribuția adusă la organizarea competiției sportive naționale -DACIADA”, 1982; „Diploma de excelență”, 2004, ISJ Bacău; „Diplomă de recunoștință”, în anul 2007, din partea Sindicatului Învățământ Bacău.

În final, a fost investit cu titlul de CETĂȚEAN DE ONOARE al orașului Buhuși. Profesorul Crisostom Dantz rămâne, pentru generațiile următoare, modelul care poate readuce la Buhuși gloria sportivă pe care a avut-o nu cu foarte mult timp în urmă. Memoria mea, de fostă elevă și sportivă, va păstra, pentru totdeauna, clișeele acelor minunați ani. Rămas bun în liniște și pace, PROFESORE!

administrată împreună a sua moglie, Angela Dantz. Tra il 1968 e il 1994 allena la squadra di pallamano «Textila Buhuși» che conduce in serie A negli anni 1970, 1979, 1980 e 1994. Con la quadra «Textila Buhuși» vincerà in serie A un meritato III posto nel 1974, nel 1976 ottiene il II posto nella Coppa F.R.H. e il II posto nella Coppa del Congresso U.G.S.R. Vincerà anche numerosi tornei internazionali: a Subotica (Jugoslavia), Plovdiv (Bulgaria), Halle (DDR), Olomouc (Cecoslovacchia), come anche quelli organizzati a Buhuși.

«Molte delle giocatrici di pallamano che ha allenato sono state selezionate dalla nazionale senior, giovani e junior. Osservando nel tempo le statistiche che evidenziano le presenze nelle squadre nazionali, constatiamo che le giocatrici di pallamano scoperte e preparate dal prof. Dantz potrebbero facilmente

creare una nazionale completa di pallamano senior e perfino due di pallamano junior», specifica il professor Ion Fercu.

Aveva conoscenze solide in ambito sportivo e nella storia dello sport di Buhuși, per cui ha contribuito alla creazione del volume *Monografia della città di Buhuși*. Negli ultimi tempi, lavorava alla conclusione di questa *Monografia*, fornendo nuove informazioni, con la speranza che apparisse una seconda edizione.

La sua attività è stata ricompensata negli anni da numerosi premi e riconoscimenti, tra cui la «Placca d'argento» nel 1974, da parte della Federazione Romana di Pallamano; «Meriti per l'attività sportiva» nel 1975, da parte del Consiglio Nazionale per l'Educazione Fisica e lo Sport; il «Diploma di merito per il contributo offerto nell'organizzazione della competizione sportiva nazionale -DACIADA» nel 1982; il «Diploma d'eccellenza» nel 2004, ISJ Bacău; il «Diploma di riconoscenza» nell'anno 2007 da parte del Sindacato Insegnamento Bacău.

Infine, è stato investito del titolo di CITTADINO ONORARIO della città di Buhuși. Il professor Crisostom Dantz rimane, per le generazioni future, un modello in grado di restituire a Buhuși la gloria sportiva che ha avuto non troppo tempo fa. Il mio ricordo di ex alunna e sportiva conserverà per sempre le immagini di quegli anni meravigliosi. Arrivederci in serenità e pace, PROFESSORE!

Righe di commiato

Călătorii **literare** în țara frumuseții

a șasea parte

Incursiunea în călătoriile literare în frumoasa Italie continuă cu Duiliu Zamfirescu, de la moartea căruia s-au împlinit, în 2022, 100 de ani. Pentru a marca această celebrare vă prezentăm o serie de articole despre impresiile sale de călătorie în Peninsula, care debutează în acest număr și va continua în următoarele două.

L'incursione nei viaggi letterari attraverso la bella Italia continua con Duiliu Zamfirescu, dalla cui morte, nel 2022, sono passati 100 anni. Per celebrare questa data vi presentiamo una serie di articoli contenenti le sue impressioni sui viaggi nella Penisola, serie che debutta in questa edizione e continuerà nei due numeri seguenti.

de
Ionel Gheorghiu

traduzione
Clara Mitola

DUILIU ZAMFIRESCU (1858–1922), scriitor și diplomat, a avut o îndelungată ședere în Italia, fiind numit în 1888 secretar de legăție la Roma, unde, cu o întrerupere de doi ani, va rămâne până în anul 1906.

Perioada aceasta de timp este foarte importantă pentru creația sa literară, întrucât formația lui artistică se va desăvârși, iar portretul său moral va prinde contururile maturității. Acum va crea operele principale, între care un loc important îl ocupă corespondența, care constituie un excelent jurnal psihologic și de creație, cu observații estetice inovatoare și savuroase pagini de călătorie și de memorialistică. Ani de zile va corespunda cu Titu Maiorescu, prieten consecvent, cu Iacob Negruzzi, N. Petrașcu, Trandafir Djuvara, Elena Miler-Verghi ș.a.

Sosit la Roma, locuiește la început în Palazzo Roccagiovine, lângă Columna lui Traian. Vor urma repetate călătorii pe teritoriul italian în diverse localități și, mai cu seamă, la Napoli, Florența și Veneția. Fără să fi fost specializat în artă, era înzestrat cu o mare disponibilitate în a o contempla, preferând însă pura emoție. În acest mod va admira o Venere de Canova la Villa Borghese, statuia lui Moise a lui Michelangelo de la Basilica San Pietro in Vincoli și va rămâne

DUILIU ZAMFIRESCU (1858–1922), scrittore e diplomatico, ha avuto una lunga permanenza in Italia, poiché nel 1888 è nominato segretario della delegazione a Roma dove, con

una pausa di due anni, rimarrà fino al 1906. Questo periodo è importantissimo per la sua creazione letteraria, poiché la sua formazione artistica si perfezionerà, e il suo ritratto morale prenderà le forme della maturità. Allora creerà le opere principali, tra cui un posto speciale sarà occupato dalla corrispondenza, che costituisce un eccellente diario psicologico e creativo, con osservazioni estetiche innovatrici e ricche pagine di viaggio e memorialistica. Per anni intratterrà corrispondenza con Titu Maiorescu, amico costante,

con Iacob Negruzzi, N. Petrașcu, Trandafir Djuvara, Elena Miler-Verghi e così via.

Giunto a Roma, abita inizialmente a Palazzo Roccagiovine, accanto alla Colonna Traiana. Seguiranno diversi viaggi sul territorio italiano, in diverse località e soprattutto a Napoli, Firenze e Venezia. Senza essere specializzato in arte, era dotato di una grande disponibilità nel contemplarla, preferendo tuttavia la pura emozione. In questo modo ammirerà una Venere di Canova a Villa Borghese, il Mosè di Michelangelo presso

foto mlt.ro

OCTOMBRIE-DECEMBRIE

înmărmurit la Vatican în fața frumuseții uriașe a Bazilicii San Pietro.

Deși spirit însetat de artă și armonie, Duiliu Zamfirescu nu comentează decât foarte sumar monumentele și muzeele pe care le vizitează și reține foarte puțin din câte a putut vedea. Pare mereu amețit în fața comorilor artistice vizitate și manifestă o surprinzătoare incapacitate de exteriorizare a impresiilor. Probabil de aceea merge de zeci de ori în galeriile Florenței, la Pitti, la Bargello, la Uffizi, la Palazzo Vecchio, ca să-și mângâie privirile cu Botticelli, Donatello, Giambologna, Luca della Robbia ș.a. La Veneția, care îi lasă o amintire nepieritoare cu Lido și Canal Grande, remarcă pe Tintoretto, pe Tiziano, pe Veronese, dar totul este comunicat în grabă, fără încercarea de a-și argumenta emoțiile.

Moise de Michelangelo,
San Pietro in Vincoli

Mosè di Michelangelo,
San Pietro in Vincoli

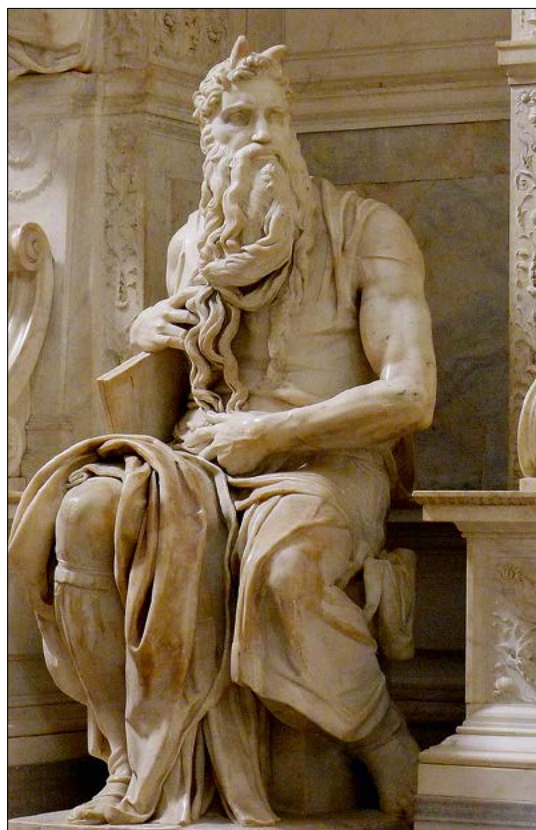

foto: wikipedia.org

Duiliu Zamfirescu pare a se orienta mai mult spre istoria antică și arheologie, domenii în care își alcătuiește o adevărată bibliotecă de specialitate. La Vatican sau în palatul Borghese și la Capitoliu, este nerăbdător să intre în sălile cu statui romane și busturi imperiale. Ajuns în fața statuii lui Traian, i se umple pieptul de mândrie pentru descendența latină a românilor. Columna devine pentru el un adevărat obiect de cult, lângă care se oprește deseori. Este indignat pentru faptul că Statul român nu se ocupă de studierea originii noastre la izvoare, propunând guvernului să execute copii după busturile împăraților care au domnit după ocuparea Daciei.

În cei aproape douăzeci de ani în care a fost diplomat în Italia, scriitorul a călătorit permanent, făcându-și din aceasta o adevărată satisfacție morală și estetică. Muzeele și siturile arheologice îl atrăgeau deopotrivă cu peisajele naturale, cu viața și cu obiceiurile locuitorilor.

la Basilica di San Pietro in Vicoli e rimarrà di stucco in Vaticano di fronte all'immensa bellezza della Basilica di San Pietro.

Sebbene fosse uno spirito dedito all'arte e all'armonia, Duiliu Zamfirescu commenta solo sommariamente i monumenti e i musei che visita e ricorda pochissimo di ciò che ha potuto vedere. Sembra stordito di fronte ai tesori artistici che visita e manifesta una sorprendente incapacità di esternare le proprie impressioni. Forse per questo, si reca decine di volte nelle gallerie di Firenze, Pitti, Bargello, Uffizi, Palazzo Vecchio, per lasciarsi carezzare gli occhi da Botticelli, Donatello, Giambologna, Luca della Robbia ecc. A Venezia, che gli lascerà un ricordo imperituro del Lido e di Canal Grande, osserva soprattutto Tintoretto, Tiziano, Veronese ma tutto è comunicato di fretta, senza alcun tentativo di argomentare le proprie emozioni.

Duiliu Zamfirescu sembra orientarsi di più verso la storia antica e l'archeologia, ambiti in cui si costruisce una vera biblioteca di specialità. In Vaticano o a Palazzo Borghese e in Campidoglio, è impaziente di entrare nelle sale con le statue romane e i busti imperiali. Arrivato di fronte alla statua di Traiano, il suo petto si riempie d'orgoglio per la discendenza latina dei romeni. La colonna per lui diventa un vero oggetto di culto, accanto al quale si ferma spesso. È indignato dal fatto che lo Stato romeno non si occupi di studiare le nostre origini di provenienza, e propone al governo di realizzare delle copie dei busti degli imperatori che hanno regnato dopo l'occupazione della Dacia.

Durante i quasi vent'anni in cui è stato diplomatico in Italia, lo scrittore ha costantemente viaggiato, rendendo quest'attività una vera fonte di soddisfazione morale ed estetica. I musei e i siti archeologici lo attraggono allo stesso modo dei paesaggi naturali, della vita e dei costumi degli abitanti. Duiliu Zamfirescu aveva un animo da poeta che vibrava nel bisogno permanente di rinnovare le proprie emozioni. Lo scrittore non era affatto un uomo sedentario e possiamo dire racchiudesse in sé, esattamente come Alecsandri, un piccolo «demone» del viaggio. A Roma gli piaceva passeggiare a piedi verso Villa Pamphili, ammirare i palazzi e le fontane artesiane fino a San Pietro in Montorio, da cui si stendeva l'intero panorama della città. Temperamento meridionale, aspettava con ansia la primavera, per riprendere «i pellegrinaggi in velocipede per le strade della meravigliosa Campagna romana». Qui, partecipa alla «caccia alla volpe», da dove trarrà ispirazione per la novella *Una caccia alla volpe nella Campagna romana*. Allo stesso tempo, è attento anche allo spettacolo delle strade, il cui pittoresco lo conquista soprattutto nei giorni del carnevale e risveglia in lui l'immagine viva del circo romano. L'antichità con le sue abitudini troverà eco nei suoi racconti: «Da queste parti, Carnevale e sole. Dopo circa dieci giorni di freddo, e due di neve, il tempo si è rimesso. [...] Ieri e oggi «il getto dei coriandoli» (spari con proiettili di calce) sul Corso in un campo di

ROMA - Villa Pamphili - Giardino ed il Casino

69

foto: doria.org

Duiliu Zamfirescu avea un suflet de poet care vibra, simțind nevoia să-și împropăteze neconținut emoțiile. Scriitorul nu era deloc un om sedentar și putem spune că închidea în sine, la fel ca și Alecsandri, un mic „demon” al călătoriei. La Roma, îi plăcea să se plimbe pe jos spre Villa Pamphili, să admire clădirile și fântânile arteziene până la San Pietro in Montorio, de unde se așternea întreaga panoramă a orașului. Temperament meridional, aștepta nerăbdător primăvara, pentru a-și relua „peregrinațiunile cu velocipedul pe drumurile minunate ale Campaniei romane”. Aici, participa la *caccia alla volpe*, de unde se va inspira în nuvela sa *O vânătoare de vulpe în Campania romană*. În același timp, este atent și la spectacolul străzii, al cărui pitoresc îl cucerește mai ales în zilele de carnaval și îi redeșteaptă imaginea vie a circuitului roman. Antichitatea cu obiceiurile ei își va găsi ecou în povestirile sale: „Pe aici, Carnaval și soare. După vreo zece zile de frig, cu două de ninsoare, vremea s-a îndreptat. [...] Ieri și azi «il geto dei cariadoli» («improscătură cu gloanțe de var») spre Corso într-un câmp de bătaie de zidari. Femei în toată firea de pe la balcoane și ferești, își aruncă praf în ochi cu o iscusință minunată... În sfârșit la Piazza del Popolo sunt alergături de buteri (un fel de herghelie din campania romană). Priveliștea de pe Pincio era ieri minunată. Pentru întâiași dată mi-am putut vedea plastic întruparea imaginii unui circ roman, al Coliseului bunăoară.” (Scrisoare către Iacob Negruzzi, 4 februarie 1891).

Duiliu Zamfirescu vizitează în repetate rânduri Florența, „orașul florilor”, „patria lui Dante, Michelangelo, Amerigo Vespucci, Machiavel, Benvenuto Cellini, Cimabue”, copleșit de grandoea vechilor ei tradiții de cultură și artă. La Veneția, nume de rezonanță istorică ale dogilor Orseolo și Marino Faliero par ca „niște poeme întregi”, celebrul San Marco îi oferă motivul unei poezii (*San Marc*), iar Canal Grande, cu gondolele ușor legănate în amurg, îi trezește amintirea

bătăglia de muratori. Donne mature dai balconi e dalle finestre si lanciano polvere negli occhi con straordinaria abilità... Alla fine a Piazza del Popolo ci sono le corse dei butteri (una sorta di allevatori di cavalli della campagna romana). Il panorama dal Pincio ieri era meraviglioso. Per la prima volta ho potuto vedere l'incarnazione plastica dell'immagine di un circo romano, come sarebbe il Colosseo.» (Lettera a Iacob Negruzzi, 4 febbraio 1891).

Duiliu Zamfirescu visita repetutamente Firenze, «la città dei fiori», «la patria di Dante, Michelangelo, Amerigo Vespucci, Machiavelli, Benvenuto Cellini, Cimabue», sovrastato dalla magnificenza delle sue antiche tradizioni culturali e artistiche. A Venezia, nomi di risonanza storica dei dogi Orseolo e Marino Faliero sembrano «interi poemi», il celebre San Marco gli offre lo spunto per una poesia (*San Marc*), e Canal Grande, con le gondole cullate appena nel tramonto, risveglia in lui il ricordo di Eminescu che, poco prima di morire, era passato sotto le mura della fantomatica città.

Si reca spesso a Napoli, dove, per la prima volta, si lascia impressionare dagli aspetti contrastanti della geografia del luogo e della sua civiltà, in cui il lusso più sfrenato e la miseria più sordida s'intrecciano. Qui, l'intero quadro è dominato dalle fiammate minacciose del Vesuvio, che il viaggiatore guarda sbigottito, come un irreale paesaggio infernale: «Questa città è il più strano cumulo di estremi: montagne e mare; lusso e povertà; palazzi e monumenti accanto alla sporcizia sordida delle strade e della gente; donne eleganti e avvenenti insieme ai più storpi e anemici dei vecchi; prostitute e ciarlatani che ti tirano per la giacca nei vicoli; cantanti poveri che indossano scarpe di vernice e anelli preziosi – infine, 600 000 anime stipate lungo la banchina tra vette vulcaniche e acqua, bruciate dal fuoco del vivere, dell'amare, del mangiare e che cadono preda del colera a migliaia, ma non si allontanano

lui Eminescu, ce, în pragul sfârșitului său, trecuse pe sub zidurile fantomaticului oraș.

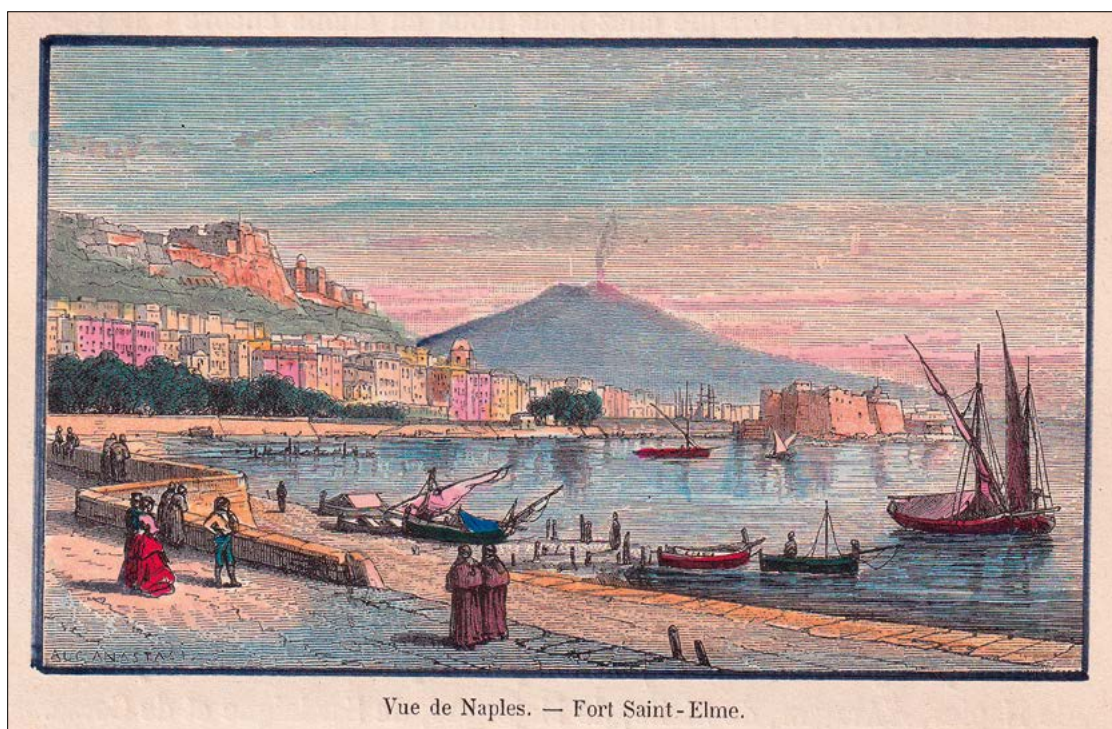
Merge deseori la Napoli, unde, pentru prima oară, îl impresionează aspectele contrastante ale geografiei locului și ale civilizației, unde se îmbină luxul cel mai costisitor cu mizeria cea mai sordidă. Aici, întregul tablou este dominat de flăcările amenințătoare ale Vezuviului, la care călătorul privește uimit, ca la un peisaj ireal de ghe-enă: „Orașul acesta e cea mai stranie adunătură de extreme: munte și mare; lux și sărăcie; palate și monumente, alături de murdăria sordidă a stradelor și oamenilor; femei elegante și frumoase, față cu cei mai strâmbi și mai anemici bătrâni; curve, pezevenghi care te trag de mânecă în uliță; cântăreți săraci care poartă încălțăminte de lac și inele de preț – în sfârșit, 600 000 de suflete grămădite pe lungul cheiului între înălțimi vulcanice și apă, pe care le arde focul de a trăi, de a iubi, de a mânca, și care cad pradă holerei cu miile, dar nu se depărtează de poalele calde ale Vezuviului. Iar deasupra lor, ca o făclie a morții, se vede noaptea

dalle pendici del Vesuvio. E sopra di esse, come una vampa di morte, si vede di notte la cima del vulcano che scaglia in aria il suo eterno ribollito incandescente che, da Capri, ho guardato ore intere, attratto e trasportato, dai semi di follia che vivono in ciascuno di noi, verso la misteriosa fiamma della terra», scrive al pittore N. Petrașcu il 6 settembre 1888.

Nelle vicinanze di Napoli si trova la famosa Pompei, la città dissotterrata dalla lava, dopo centinaia e centinaia d'anni e che lo scrittore visita. Le impressioni comunicate a N. Petrașcu, che ha il piacere di ricevere un minuzioso reportage, uniscono il tono spiritoso e il sentimento di sorpresa all'insoddisfazione di fronte all'architettura romana, depressiva a causa dell'affollamento delle costruzioni private che, a differenza dei templi e dei monumenti pubblici, disponevano di poche aperture per l'aria e la luce. Quelle strutture amucchiate insieme e meschine, raccontano al visitatore la condizione fondamentalmente terrestre dell'uomo.

Napoli, Vedere cu Vezuviu și Castel Sf. Elmo, 1892

Napoli, Vista del Vesuvio e del Castello di Sant'Elmo, 1892

vârful vulcanului aruncând în văzduh o vecinică colcăială aprinsă către care, de la Capri, m-am uitat ceasuri întregi, atras și purtat prin sămburele de nebunie ce trăiește în fiecare din noi către misterioasa flacără a pământului”, îi scrie pictorului N. Petrașcu, la 6 septembrie 1888.

Lângă Napoli se găsește faimosul Pompei, orașul dezgropat de sub lavă, după sute și sute de ani, și pe care scriitorul îl vizitează. Impresiile comunicate lui N. Petrașcu, care se bucură de cel mai minuțios reportaj, îmbină tonul mucalit și sentimentul de surpriză cu acela de insatisfacție față de arhitectura romană deprimantă prin aglomerarea construcțiilor private care, spre deosebire de templele și monumentele publice, aveau prea puține deschideri spre aer și lumină. Clădirile acelea, îngrămădite și meschine, îi vorbesc vizitatorului de condiția fundamental terestră a omului.

Viaggi letterari
nel paese della Bellezza
(6^a parte)

Re e stella del cielo

Alla scoperta dell'Isola di Arturo

dialoghi
letterari

L'isola di Arturo è un romanzo di Elsa Morante, pubblicato nel 1957 dalla casa editrice Einaudi e vincitore, in quello stesso anno, dell'importante Premio Strega, in quell'occasione consegnato per la prima volta a una donna.

Insula lui Arturo este un roman al Elsei Morante, publicat în 1957 la Editura Einaudi și câștigător, în același an, al importantului Premiu Strega, cu acea ocazie acordat pentru prima dată unei femei.

Scrittrice, poetessa, traduttrice e drammaturga, affascinata dal cinema, Elsa Morante è stata una delle personalità femminili più importanti nel panorama culturale italiano del secondo dopoguerra. Intellettuale e antifascista, compagna di Alberto Moravia e grande amica di Pasolini, Sandro Penna, Natalia Ginzburg e molti altri, la Morante è stata un'autrice molto generosa nella produzione letteraria, che spazia dalle raccolte di racconti brevi (soprattutto per bambini), alla saggistica ai romanzi, quattro in totale – *Menzogna e sortilegio* (1948), *L'isola di Arturo* (1957), *La Storia* (1974) e *Aracoeli* (1982).

Accanto a questo elenco di dati concreti, l'avventura narrativa di Elsa Morante ci restituisce una voce indipendente rispetto a gruppi o correnti letterarie, capace di rielaborare archetipi e modelli in uno stile unico e che offre sempre al lettore un punto di vista personale sugli eventi che hanno marcato il XX secolo italiano, dal fascismo al boom economico del dopoguerra, ai movimenti del 1968, alla società borghese (argomento quest'ultimo caro anche al marito Moravia e all'amico Pasolini). La sua scrittura soprattutto è caratterizzata dalla freschezza, da una sorta di purezza quasi infantile nella scoperta del mondo circostante, eppure accompagnata sempre da grande precisione descrittiva e da personaggi profondi, dalla psicologia complessa.

Scriitoare, poetă, traducătoare și dramaturgă, fascinată de cinematografie, Elsa Morante a fost una dintre cele mai importante personalități feminine ale scenei culturale italiene de după Al Doilea Război Mondial. Intellectuală și antifascistă, parteneră a lui Alberto Moravia și bună prietenă a lui Pasolini, Sandro Penna, Natalia Ginzburg și a multor alora, Morante a fost o autoare foarte generoasă în producția sa literară, variind de la culegeri de povestiri scurte (în special pentru copii), până la nonficțiune și romane, patru în total – *Menzogna e sortilegio* (1948), *Insula lui Arturo* (1957), *La Storia* (1974) și *Aracoeli* (1982).

Alături de această listă de date concrete, aventura narativă a Elsei Morante ne redă o voce independentă față de grupurile sau curente literare, capabilă să refacă arhetipuri și modele într-un stil unic și care oferă mereu cititorului un punct de vedere personal asupra evenimentelor ce au marcat secolul al XX-lea italian, de la fascism, la boom-ul economic postbelic, la mișcările din 1968, la societatea burgheză (cel din urmă fiind un subiect drag și soțului ei, Moravia, cât și prietenului său, Pasolini). Scriitura sa se caracterizează, înainte de toate, prin prospețime, printr-un fel

de puritate aproape copilărească în descoperirea lumii înconjurătoare, totuși întotdeauna însoțită de mare precizie descriptivă și de personaje profunde, cu o psihologie complexă.

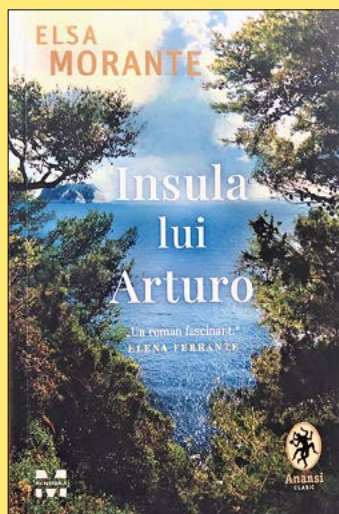

foto: pandora.ro

di
Clara Mitola

traducere
Olivia Simion

traduzione
dell'intervista dal
romeno in italiano
Clara Mitola

OCTOMBRIE-DECEMBRIE

Personalmente, amo molto quest'autrice e la sua bellissima letteratura, che ho scoperto molti anni fa, proprio grazie a *L'isola di Arturo*, un romanzo che ho riletto diverse volte negli anni e che ho apprezzato diversamente ogni volta.

L'isola di Arturo è quello che in linguaggio letterario è definito romanzo di formazione o *bildungsroman* (vale a dire una narrazione che racconta la crescita di un personaggio, la sua maturazione tramite errori, avventure, viaggi), in cui seguiamo la vita piuttosto solitaria di Arturo Gerace sull'isola di Procida, al largo delle coste napoletane. Arturo è orfano di madre e passa gran parte del tempo ad attendere il ritorno di Wilhelm, padre inquieto e viaggiatore che il ragazzo ama e, nell'assenza, idealizza. La normalità della sua infanzia, il rapporto con l'isola e con suo padre, cambieranno inevitabilmente con l'arrivo di Nunziata, la giovane matrigna di Arturo.

Quest'anno *L'isola di Arturo* (Edizioni Pandora, 2022) è nuovamente apparso nelle librerie romene, nella bella traduzione di **Gabriela Lungu**. Ex docente alla Facoltà di Lettere di Cluj-Napoca e traduttrice pluripremiata (tra gli altri, vincitrice del Premio Internazionale Diego Valeri di Monselice in collaborazione con l'Università di Padova), la signora Lungu ha accettato di rispondere ad alcune domande su questo suo lavoro e ha scelto per noi un passaggio del romanzo cui è particolarmente legata, offrendo così ai nostri lettori un breve assaggio di questo capolavoro letterario. Buona lettura!

Si dice che il traduttore sia il lettore più difficile da ammaliare, poiché il suo mestiere è proprio quello di entrare nel sottotesto di un'opera letteraria e scoprirne i meccanismi. Come si è svolta la sua scoperta de *L'isola di Arturo*?

Forse non ci crederete, ma è un po' difficile per me parlare di un libro molto tempo dopo averlo tradotto. Ho la stessa sensazione che probabilmente ha una persona cui sia stato provvisoriamente affidato un bambino, e dopo mesi, a volte anni, in cui si è occupata di lui con amore e pazienza, lo lascia andare nel mondo. Il romanzo *L'isola di Arturo* è apparso nella primavera del 2022, ma ci ho lavorato nel 2020. Nel frattempo ho tradotto altri libri e il bambino di cui potrei parlare con facilità è quello che cresco adesso o eventualmente quello appena andato via, anche se, tra gli altri, alcuni sono rimasti per sempre nel mio cuore.

Ci sarebbe ancora qualcosa: non rileggo mai i libri che ho tradotto, forse per paura d'incontrare una parola per la quale troverei, in rilettura, un'altra variante o una frase che formulerei diversamente. È sempre possibile migliorare qualcosa, anche se, dopo aver terminato la traduzione di un libro, lo rileggo due volte, la prima volta confrontando la traduzione con l'originale, mentre la seconda volta leggo solo la traduzione dall'inizio alla fine per vedere come suona in lingua romena.

Personal, o iubesc foarte mult pe această autoare și frumoasa ei literatură, pe care am descoperit-o cu mulți ani în urmă, grație *Insulei lui Arturo*, un roman pe care l-am recitat de mai multe ori de-a lungul anilor și pe care l-am apreciat diferit de fiecare dată.

Insula lui Arturo este ceea ce în limbajul literar este definit ca *Bildungsroman* (adică o narațiune care povestește creșterea unui personaj, maturizarea lui prin greșeli, aventuri, călătorii), în care urmărim viața destul de solitară a lui Arturo Gerace pe insula Procida, în largul coastei napolitane. Arturo este orfan de mamă și își petrece cea mai mare parte a timpului așteptând întoarcerea lui Wilhelm, tatăl neliniștit și călător pe care băiatul îl iubește și, în lipsa lui, îl idealizează. Normalitatea copilăriei sale, relația cu insula și cu tatăl său se vor schimba inevitabil odată cu sosirea Nunziatiei, tânăra mamă vitregă a lui Arturo.

Anul acesta, *Insula lui Arturo* (Editura Pandora, 2022) a apărut din nou în librăriile românești, în frumoasa traducere a **Gabrielei Lungu**. Fostă profesoară a Facultății de Litere din Cluj-Napoca și traducător premiat (între altele, câștigătoare a Premiului internațional Diego Valeri al orașului Monselice, în colaborare cu Universitatea din Padova), doamna Lungu a acceptat să răspundă la câteva întrebări despre acest proiect al său și a ales pentru noi un pasaj din roman de care este atașată în mod deosebit, oferind astfel cititorilor noștri o mică mostră din această capodoperă literară. Lectură plăcută!

Se spune că traducătorul este cel mai greu de vrăjit cititor, întrucât meseria lui este tocmai aceea de a intra în subtextul unei opere literare și de a-i descoperi mecanismele. Cum s-a petrecut descoperirea *Insulei lui Arturo* în cazul dvs.?

Poate n-o să vă vină să credeți, dar mi-e puțin greu să vorbesc despre o carte la multă vreme după ce am tradus-o. Am senzația pe care o are probabil o persoană căreia i s-a dat provizoriu în grijă un copil, iar, după luni, uneori ani, în care s-a ocupat de el cu dragoste și răbdare, îl lasă să pornească în lume. Romanul *Insula lui Arturo* a apărut în primăvara lui 2022, dar am lucrat la el în anul 2020. În timpul scurs de atunci am tradus alte cărți și copilul despre care aș putea vorbi cu ușurință este cel pe care îl cresc acum sau eventual cel care tocmai a plecat, chiar dacă, dintre ceilalți, câțiva au rămas pentru totdeauna în sufletul meu.

Ar mai fi ceva: nu recitesc niciodată cărțile pe care le-am tradus, poate dintr-un soi de teamă de a nu da peste un cuvânt pentru care aș găsi, la recitare, o altă variantă sau peste o frază pe care

Ogni volta, cancello, aggiungo, correggo, perché per quanto semplice possa sembrare la lingua di un libro, nel tradurla appaiono sempre problemi, alcuni minori, altri importanti, come ad esempio, nel caso dei libri in italiano, le espressioni dialettali.

Ma per un libro speciale come *L'isola di Arturo*, risponderò con piacere alle vostre domande.

Certamente conoscevo il romanzo da molto tempo, una volta ho perfino proposto ai miei studenti della Facoltà di Lettere di Cluj, un seminario sui luoghi magici nelle opere di alcuni scrittori italiani, con riferimento a Giorgio Bassani (Ferrara), Beppe Fenoglio (Le Langhe), Elio Vittorini (Sicilia), Pier Paolo Pasolini (Roma) ed Elsa Morante (Procida). Ma leggere un libro o discuterne in un seminario è una cosa, tradurlo è un'altra perché, come diceva Calvino, «Tradurre è il vero modo di leggere un testo». Quando traduci, riesci a penetrare negli anfratti più segreti di un'opera, riesci a vederne le grandi qualità ma, alle volte,

anche i difetti. Vi dico perciò che è stato un vero incanto per me dipanare l'opera di Elsa Morante e restituirla in lingua romena parola dopo parola, frase dopo frase, pagina dopo pagina. Non è stato sempre facilissimo, perché la sua apparente semplicità nasconde alle volte introspezioni psicologiche profonde che bisogna restituire in un'altra lingua con molta attenzione, per trovare le parole, le espressioni, le frasi più adatte. Ma quando le trovi, quando fai in modo che il testo «suoni» come fosse stato scritto nella tua lingua, la soddisfazione è assoluta. Perché, vedete, questo è il paradosso del lavoro del traduttore, per essere considerato davvero bravo non deve far sentire la sua presenza, mentre il lettore dovrà avere la sensazione che quel libro sia stato scritto nella lingua in cui lo legge lui.

Quale crede sia la distanza tra la lingua usata da Elsa Morante e l'italiano letterario contemporaneo? Come ha deciso di restituire la specificità della lingua dell'autrice?

Il romanzo è apparso nel 1957, e il suo tempo appartiene al periodo precedente alla seconda guerra mondiale. Lo stile di Elsa Morante è così curato, così attentamente limato e la sua lingua così moderna per gli anni '50 del secolo scorso, da non aver avuto grandi difficoltà nel trasporla in lingua romena. I personaggi, visti attraverso gli occhi di Arturo, protagonista e narratore, sono perfettamente costruiti. Il romanzo alterna parti descrittive (il mare, l'isola, la casa in cui vive Arturo) ad altre introspettive, il tutto in un'armonia accattivante. Perciò paradossalmente, sebbene negli ultimi anni abbia tradotto soprattutto

aș formula-o altfel. Întotdeauna există loc pentru mai bine, deși, după ce am terminat de tradus o carte, o recitesc întotdeauna de două ori, prima dată confruntând traducerea cu originalul, a doua oară citind doar traducerea de la cap la coadă ca să văd cum sună în limba română. De fiecare dată șterg, adaug, corectez, pentru că oricât de simplă ar părea limba unei cărți, la traducerea ei se ivesc întotdeauna probleme, unele minore, altele importante, cum ar fi în cărțile italiene, expresiile dialectale, de exemplu.

Dar *Insula lui Arturo* e o carte atât de specială, încât am să vă răspund cu plăcere la întrebări.

Cunoșteam, desigur, romanul de multă vreme, la un moment dat chiar le-am propus studenților mei de la Facultatea de Litere din Cluj, un seminar despre locuri magice în operele unor scriitori italieni cu referire la Giorgio Bassani (Ferrara), Beppe Fenoglio (Le Langhe), Elio Vittorini (Sicilia), Pier Paolo Pasolini (Roma) și Elsa Morante (Procida). Dar să citești o carte sau să o discuți la un seminar e una și să o traduci e alta, căci, așa cum spunea Calvino, „Traducerea e maniera adevărată în care se citește o carte”. Atunci când traduci, reușești să pătrunzi în cele mai tainice cotloane ale unei opere, ajungi să-i vezi marile calități, dar, uneori, și defectele. Vă spun deci că a fost o adevărată încântare pentru mine să deslușesc opera Elsei Morante și să o redau în limba română cuvânt după cuvânt, frază după frază, pagină după pagină. N-a fost întotdeauna foarte ușor, pentru că aparenta ei simplitate ascunde uneori introspecții psihologice profunde, care trebuie redate într-o altă limbă cu multă atenție pentru găsirea celor mai potrivite cuvinte, expresii, fraze. Dar atunci când le găsești, când faci textul să „sune” ca și cum ar fi fost scris în limba ta, satisfacția este deplină. Căci, vedeți, acesta e paradoxul muncii de traducător: pentru ca el să fie cu adevărat considerat bun, trebuie să nu-și facă simțită prezența, iar cititorul să aibă senzația că acea carte a fost scrisă în limba în care citește el.

Care credeți că este distanța dintre limba folosită de Elsa Morante și italiana literară contemporană? Cum ați decis să redați specificul limbii autoarei?

Romanul a apărut în 1957, iar timpul său aparține perioadei de dinaintea celui de-Al Doilea Război Mondial. Stilul Elsei Morante e atât de îngrijit, atât de atent șlefuit, limba ei atât de modernă pentru anii '50 ai secolului trecut, încât n-am avut mari dificultăți în a o transpune în limba română. Personajele, văzute prin ochii lui Arturo, protagonist și narator, sunt perfect construite. Romanul alternează părți descriptive (marea, insula, casa în care trăiește Arturo) cu altele de introspecție, totul într-o armonie cuceritoare. Deci, paradoxal, chiar dacă în ultimii ani am tradus mai multe romane a căror acțiune se petrece în zilele noastre, n-am simțit că ar exista o diferență majoră între limba din *Insula lui Arturo* și cea a unor romane contemporane.

romanzi la cui azione si svolge ai giorni nostri, non ho sentito esistesse una differenza evidente tra la lingua de *L'isola di Arturo* e quella di un romanzo contemporaneo.

Mi è sembrata estremamente interessante la caratterizzazione dei personaggi attraverso il linguaggio: il sognatore Arturo, orfano che nutre il proprio bisogno d'amore inventando «certezze assolute» e leggendo instancabile i libri ereditati da colui che aveva in un certo modo adottato suo padre, «atlanti e vocabolari, testi di storia, poemi, romanzi, tragedie e raccolte di versi, e traduzioni di lavori famosi», Wilhelm Gerace, duro e severo, che parla con frasi brevi e taglienti ma diventa un agnellino, una «parodia» di fronte al giovane carcerato di cui è innamorato, Nunziata, matrigna di Arturo, solo un anno e qualcosa più grande di lui, una ragazza semplice di un'ingenuità affascinante. Quindi, è stato importante nella traduzione anche trovare il registro adatto a ciascun personaggio singolarmente.

Che ruolo gioca la traduzione letteraria nel percorso di reciproca scoperta e conoscenza di due culture diverse?

Credo sia evidente il ruolo, che non ho paura a definire enorme, avuto dalle traduzioni letterarie di tutti i tempi per la conoscenza di altre realtà, di altri popoli, di altre culture, per l'avvicinamento tra loro, per l'arricchimento di ciascuna di esse. Sono contenta che negli ultimi tempi questo ruolo sia sempre più messo in evidenza e che si cominci a riconoscere lo sforzo e l'importanza dei traduttori letterari. Un eccellente esempio in questo senso è il Festival di letteratura e traduzioni di Iași, insieme alla Filiale di Bucarest dell'Unione degli Scrittori di Romania.

Com'è stato accolto *L'isola di Arturo* dal pubblico romeno? Crede che il lettore romeno possa muoversi agevolmente nel mondo descritto dal romanzo?

Come sapete, la versione da me proposta è una ritraduzione. Il romanzo *L'isola di Arturo* è apparso per la prima volta in Romania nel 1968 ma, dopo più di cinquant'anni era assolutamente necessaria una nuova traduzione, come succede per i capolavori in un numero sempre maggiore di lingue, perché per un verso la lingua – non dico niente di nuovo – è un organismo vivo, in continua trasformazione, e d'altra parte, è evidente che dopo così tanti anni, l'opera è introvabile nelle librerie e perché non offrire alle nuove generazioni il piacere di leggerlo? Si tratta del secondo capolavoro che traduco, il primo è stato *Il Gattopardo* di Tomasi di Lampedusa ed è stata assai benvenuta la collaborazione con la casa editrice Pandora per la realizzazione di questo progetto.

Di certo il lettore romeno non ha alcuna difficoltà a «muoversi» come dite, nel mondo di Elsa Morante. È un mondo apparentemente semplice ma che ribolle di sentimenti che non possono essere ignorati e che, senza dubbio, molti

Extrem de interesantă mi s-a părut caracterizarea personajelor prin limbaj: visătorul Arturo, orfanul care-și hrănește nevoia de a fi iubit inventând „certitudini absolute” și citind fără istovire din cărțile rămase moștenire de la cel care-i adoptase într-un fel tatăl, „atlase, dicționare, cărți de istorie, poeme, romane, tragedii și culegeri de versuri și traduceri ale unor texte faimoase”, Wilhelm Gerace, dur și sever, vorbind în fraze scurte și tăioase, dar devenind mieluşel, o „parodie” în fața tânărului pușcăriaş de care e îndrăgostit, Nunziata, mama vitregă a lui Arturo, doar cu un an și ceva mai mare decât el, o fată simplă, de o naivitate cuceritoare. Deci importantă a fost în traducere și găsirea registrului potrivit pentru fiecare personaj în parte.

Ce rol joacă traducerea literară în demersul descoperirii și cunoașterii reciproce a două culturi diferite?

Cred că este evident rolul, nu mă feresc să-l numesc, uriaș, pe care traducerile literare din toate timpurile l-au avut pentru cunoașterea altor realități, altor popoare, altor culturi, pentru apropierea dintre ele, pentru îmbogățirea fiecăreia în parte. Mă bucur că în ultima vreme acest rol este tot mai mult pus în evidență și că traducătorilor literari începe să li se recunoască efortul și importanța. Un excelent exemplu în acest sens este Festivalul de literatură și traduceri de la Iași, precum și *Revista de traduceri literare* de pe lângă Filiala București a Uniunii Scriitorilor din România.

Cum a fost recepționată *Insula lui Arturo* de către publicul român? Credeți că cititorul român poate naviga cu ușurință în lumea descrisă de roman?

După cum știți, varianta propusă de mine este o retraducere. Romanul *Insula lui Arturo* a apărut pentru prima dată în România în 1968, dar, după mai bine de cincizeci de ani, se impunea categoric o nouă traducere, așa cum se întâmplă în mai toate limbile cu capodoperele, căci, pe de o parte, limba – nu spun o noutate – este un organism viu, în continuă transformare, iar, pe de altă parte, este evident că, după atât de mulți ani, cartea nu se mai găsește în librării și de ce să nu oferim noilor generații plăcerea de a o citi? E a doua capodoperă pe care o traduc, prima a fost *Ghepardul* lui Tomasi di Lampedusa și m-a bucurat mult colaborarea cu editura Pandora pentru realizarea acestui proiect.

Cu siguranță cititorul român nu are nicio dificultate să „navigheze”, cum spuneți dumneavoastră, în lumea Elsei Morante. E o lume aparent simplă, dar colcăind de sentimente care nu pot fi ignorate și pe care, fără îndoială, mulți dintre noi le-am trăit la vârsta lui Arturo sau poate le mai

dialoguri
literare

di noi hanno vissuto all'età di Arturo o forse vivono ancora oggi. Sono perciò convinta che il romanzo sia e continuerà ad essere accolto positivamente, come dimostrano anche alcune ottime recensioni già apparse. Mi permetto di citarne un frammento: «Non credo sia un'esagerazione affermare che l'apparizione della traduzione in romeno del romanzo scritto da Elsa Morante, *L'isola di Arturo*, dovrebbe essere vista come un evento letterario. E qui mi riferisco a due aspetti. Il primo è il bisogno della traduzione di un

trăim încă. Sunt deci convinsă că romanul este și va fi în continuare bine primit și dovadă stau și cele câteva cronici foarte bune apărute deja. Îmi permit să citez un fragment dintr-una din ele: „Nu cred că e o exagerare să afirm că apariția traducerii în limba română a romanului scris de Elsa Morante, *Insula lui Arturo*, ar trebui văzută ca un eveniment literar. Și aici am în vedere două aspecte. Primul e nevoia traducerii unui roman deja clasic, un roman al cărui loc nu e doar în canonul literaturii italiene, ci și în cel al literaturii

La tenda orientale

Nella sua fotografia istantanea, che è l'unica immagine a me nota di lei, mia madre non appare più bella delle altre donne. Ma da ragazzino io, dinanzi a quel suo ritratto che guardavo e rimiravo, non m'ero mai domandato se fosse brutta o bella, e nemmeno pensavo di paragonarla alle altre. Era mia madre! e non so più dire quante cose incantevoli significasse per me, a quel tempo, la sua maternità perduta.

Essa era morta per causa mia: come se io l'avessi uccisa. Io era stato il potere e la violenza del suo destino; ma la sua consolazione mi guariva della mia crudeltà. Anzi, questa era la prima grazia, fra noi due: che il rimorso si confondeva nel suo perdono.

[...] A quel tempo però, io nel suo ritratto vedevo una madre, non potevo vederci una creatura puerile. L'età che le davo era, se ci penso, forse una maturità, grande come la rena e come la stagione calda sul mare; ma forse anche un'eternità, virginea, gentile e senza mutamento, come una stella. [...] Ma soprattutto, nella nostalgia impossibile che ne avevo, io pensavo a lei come alla fedeltà, alla confidenza, alla conversazione: insomma, a tutto ciò che i padri non erano, secondo l'esperienza mia.

[...] Perfino le galline, o le gatte, nel chiamare i figli, fanno certe modulazioni delicate e speciali con la voce. Dunque ci si può immaginare quale voce deliziosa avrebbe avuto lei, chiamando Arturo. E certo avrebbe accompagnato questo nome con ogni sorta di adulazione femminile, che io, per eleganza, avrei respinto, come Giulio Cesare respingeva la corona.

[...] Oltre che di adulazione, io vivevo del tutto digiuno di baci e di carezze; e questo, per l'orgoglio, era un onore. Ma talvolta, specie durante le sere, quando mi ritrovavo solo fra i muri di una stanza, e incominciavo a rimpiangere mia madre, per me madre significava precisamente: carezze. [...] Ad ascoltare la ragione, sapevo che tutto quanto restava di mia madre era rinchiuso sotto terra, nel cimitero di Procida. Ma la ragione, davanti a lei, si ritraeva, e, senza rendermene conto, io, per lei, credevo addirittura in un paradiso. Che cos'altro era, difatti, quella specie di tenda orientale, alzata fra il cielo e la terra, e portata dall'aria, in cui lei dimorava sola, oziosa e contemplante, con gli occhi al cielo, come una trasfigurata? Là, ogni volta che io ricorrevo a mia madre, essa si presentava naturalmente ai miei pensieri. Più tardi, è venuto il giorno ch'io non l'ho più cercata, è sparita; qualcuno ha ripiegato la ricca tenda orientale, e l'ha trasportata via. [...] Essa era uno degli incantesimi dell'isola. Io non andavo mai alla sua tomba, perché ho sempre avuto in odio i cimiteri, e tutte le insegne della morte; ma pure, una delle malie che mi incatenavano a Procida, era quella piccola sepoltura. [...] Forse per questo, appena, andando in barca, io m'allontanavo un poco sul mare, subito mi prendeva un'amarezza di solitudine, che mi faceva tornare indietro. Era lei che mi richiamava, come le sirene.

Elsa Morante, *Isola di Arturo*,
Einaudi, 1957

romanzo già classico, un romanzo il cui posto non è solo nel canone letterario italiano ma anche in quello della letteratura mondiale. Il secondo è il bisogno di una buona traduzione, e Gabriela Lungu risponde al meglio a questa sfida».

Snejana Ung,
in *Observator Cultural*, 23.06.2022

Non ci rimane che augurare ad Arturo, il protagonista con un nome di stella e di re, buon viaggio di nuovo in terra romena!

mondiale. Al doilea e nevoia unei bune traduceri, iar Gabriela Lungu răspunde cât se poate de bine acestei provocări”.

Snejana Ung,
in *Observator cultural*, 23.06.2022

Nu ne rămâne decât să-i urăm lui Arturo, protagonistul cu nume de stea și de rege, drum bun din nou pe țărâm românes!

Cortul oriental

În instantaneul acela, singura imagine pe care eu o știam, mama nu apare mai frumoasă decât celelalte femei. Dar când eram copil, nu m-am întrebat niciodată, în fața portretului ei, dacă e frumoasă sau urâtă, și nici prin cap nu mi-a trecut s-o compar cu altele. Era mama mea!, și nu știu câte alte lucruri încântătoare însemna pentru mine, pe vremea aceea, maternitatea ei pierdută.

Murise din cauza mea, ca și cum eu aș fi ucis-o. Fusesem forța și violența destinului ei, dar consolarea ei mă vindeca de cruzimea mea. Mai mult, era prima armonie între noi doi: remușcarea mea se contoepa cu iertarea ei.

[...] Pe vremea aceea însă, eu vedeam în portretul ei o mamă, nu puteam vedea o adolescentă. Vârsta pe care i-o dădeam era poate, dacă mă gândesc bine, cea a maturității depline ca nisipul și anotimpul cald pe mare; dar poate și o eternitate virginală, duioasă și netransformată, ca o stea. [...] Dar mai ales, în dorul imposibil pe care-l simțeam, ea însemna pentru mine fidelitatea, încrederea, conversația, adică tot ceea ce tații nu erau, conform experienței mele.

[...] Până și găinile sau pisicile când își cheamă puii o fac cu modulații delicate și speciale ale glasului. Așa că nu e greu de imaginat ce glas adorabil ar fi avut ea când spunea Arturo. Și cu siguranță ar fi adăugat la acest nume toate laudele posibile, pe care eu le-aș fi respins elegant, așa cum respingea Iuliu Cezar coroana.

[...] În afară de laude, mie îmi lipseau cu desăvârșire sărutările și mângâierile, iar asta, pentru orgoliul meu, era o onoare. Dar uneori, mai ales seara, când mă aflam singur între pereții unei camere și începeam să regret că nu am mamă, pentru mine mamă însemna exact mângâieri. [...] Dacă dădeam ascultare rațiunii, știam că tot ce rămâne din mama se află sub pământ, în cimitirul din Procida. Dar, când era vorba de ea, rațiunea dădea înapoi, și, fără să-mi dau seama, ajungeam să cred pentru ea într-un paradis. Ce altceva putea fi acel cort oriental, ridicat între cer și pământ, plutind în aer, în care ea locuia singură, fără să facă nimic, doar contemplând cerul, transformată? Acolo, ori de câte ori îmi aminteam de mama, ea apărea firesc în gândurile mele. Mai târziu am ajuns să nu o mai caut cu gândul, și ea a dispărut; cineva a strâns magnificul cort oriental și l-a dus departe. [...] Era una din magiile insulei. Nu mergeam niciodată la mormântul ei, pentru că am urât întotdeauna cimitirele și tot ce aducea aminte de moarte, și totuși una din vrăjile care mă țineau legat de Procida era acel mic mormânt. [...] Poate de asta, imediat cum mă îndepărtam cu barca de insulă, mă cuprindea o tristețe a singurătății care mă făcea să mă întorc. Era ea cea care mă chema ca sirenele.

Elsa Morante, *Insula lui Arturo*,
Editura Pandora, 2022, traducere Gabriela Lungu

dialoguri
literare

Întâlniri cu Florio

a doua parte

Următoarea etapă a odiseei mele cu familia Florio se afla în Via dei Materassai, la câțiva pași de portul unde, ne putem imagina, au debarcat Paolo și Ignazio Florio, sosind din Calabria lor natală, în căutarea unei vieți decente. Astăzi, această zonă este o imagine apocaliptică a sărăciei afișate de filmele neorealiste care descriu viața din sudul Italiei. Aici, cei doi frați au deschis o prăvălie de mirodenii. Cei care cunosc gloria și măreția familiei Florio, aproape fără egal în Europa, se pot întreba, pe drept cuvânt, „cum au reușit ei și descendenții lor un astfel de miracol?”

La tappa successiva della mia odissea con la famiglia Florio era in Via dei Materassai, a pochi passi dal porto in cui, possiamo immaginare, sbarcarono Paolo e Ignazio Florio, provenienti dalla loro Calabria natale in cerca di una vita decente. Oggi questa zona è una delle immagini apocalittiche di povertà mostrata dai film neorealisti che descrivono la vita del sud d'Italia. Qui, i due fratelli hanno aperto un negozio di spezie. Chi conosce la gloria e la grandezza della famiglia Florio, quasi senza pari in Europa, potrebbe domandarsi, a buona ragione, «come sono riusciti, loro e i loro discendenti, a realizzare un tale miracolo?»

Fără vreo tranziție, am aterizat mai apoi în zona orașului care reprezintă culmea succesului dinastiei Florio: Parco Florio all'Olivuzza. Și aici, încă o dată, vizitatorul trebuie să facă un enorm efort de imaginație pentru a vizualiza parcul de 5 hectare, cu sere, o grădină zoologică, aleile cu plante exotice și un templu circular, așa

Poi, senza alcuna transizione, ho raggiunto la zona della città che rappresenta l'apice del successo della dinastia Florio: il Parco Florio all'Olivuzza. E qui, ancora una volta, il visitatore deve fare un enorme sforzo d'immaginazione per visualizzare il parco di 5 ettari, con le serre, il giardino zoologico, i sentieri di piante esotiche,

de
Adrian Irvin Rozei

traduzione
Clara Mitola

Villino all'Olivuzza

foto: olivuzza.com

OCTOMBRIE-DECEMBRIE

cum se prezentau ele acum un secol. În multiplele edificii în stiluri tot atât de variate, de la neoclasice la „Liberty” și de la gotic la logia neo-venețiană, își dădea rendez-vous protipendada siciliană sau erau invitate personalități politice și artistice de prim plan sosite din întreaga lume. Printre ei se numărau Împăratul Germaniei, Wilhelm al II-lea și soția sa, Augusta, Marele Duce Kiril Vladimirovici al Rusiei, Eugenia de

foto: arhivele autorului

Regina Maria a României
la Villa Igiea

La Regina Maria di
Romania a Villa Igiea

Montijo, fosta împărăteasă a Franței, Ferdinand al Bulgariei, Constantin al Greciei, Alfons al XIII-lea, regele Spaniei, Rothschild, Vanderbilt, Giovanni Boldini și atâția, atâția alții! Ca să nu mai vorbim de Țarul Nicolae I al Rusiei și soția sa, Alexandra Feodorovna, care au petrecut săptămâni întregi la Palermo. Din fericire, mai există și azi, în colecția Arhivei Paladino Florio, fotografii care pot confirma aceste realități... de mult dispărute!

Astăzi, parcul lotizat, este traversat de câteva străzi, iar majoritatea edificiilor care subzistă sunt, de cele mai multe ori, într-o stare jalnică, dacă n-au fost înlocuite de blocuri moderne. E drept că o asociație din cartier se luptă să obțină schimbarea numelui străzii care întreține fostul domeniu în „Donna Franca Florio”. Aceasta se află exact alături de edificiul unde se afla palatul ei, în care se mai poate admira dormitorul „vice-reginei neîncoronată a Siciliei”, cu un superb plafon și o podea acoperite de maiolică reprezentând o ploaie de petale de trandafiri. Vremuri apuse!

Singurul martor al acestui trecut „brilantisim” este Villino Vincenzo Florio, care prezintă avantajul de a putea fi vizitat, în perfectă stare de conservare. Vila a fost construită de către

il tempio circolare, così come esso si presentava un secolo fa. Nei molteplici edifici in stili tra i più vari, dal neoclassico al «Liberty» e dal gotico al neoveneziano, la nobiltà siciliana si dava appuntamento oppure erano invitate personalità politiche o artistiche di primo piano, provenienti da tutto il mondo. Tra loro si numeravano l'Imperatore di Germania Guglielmo II e la sua sposa Augusta, il Granduca Cirillo di Russia, Eugenia de Montijo, ex imperatrice di Francia, Ferdinando di Bulgaria, Costantino di Grecia, Alfonso XIII re di Spagna, Rothschild, Vanderbilt, Giovanni Boldini e molti, molti altri! Per non parlare dello Zar Nicola I di Russia e sua moglie, Alexandra Feodorovna, che hanno passato intere settimane a Palermo. Fortunatamente, nella collezione dell'Archivio Paladino Florio, esistono ancora fotografie in grado di confermare queste realtà... da molto scomparse!

Oggi, il parco lottizzato è attraversato da qualche strada e molti degli edifici che esistono ancora sono per lo più in condizioni pietose. Se non sono stati sostituiti da palazzi moderni. È anche vero che un'associazione di quartiere lotta perché sia cambiato il nome della strada che incrocia l'ex proprietà in «Donna Franca Florio». Questa si trova proprio accanto all'edificio in cui si trovava il suo palazzo, in cui è ancora possibile ammirare la camera da letto della «viceregina non incoronata di Sicilia», con un meraviglioso soffitto e il pavimento ricoperto di maioliche che rappresentano una pioggia di petali di rosa. Tempi passati!

L'unico testimone di questo passato «brillantissimo» è il Villino Vincenzo Florio, che ha il vantaggio di essere visitabile, poiché in perfette condizioni di conservazione. La villa è stata costruita dall'architetto Ernesto Basile tra il 1899 e il 1902. Il Villino all'Olivuzza, con questo suo nome, è un esempio concreto di ciò che ha inteso il famoso architetto per «design integrale»: sintesi di elementi medievali, linee curve moderne, raffinate sculture floreali, superfici in stile barocco, assi di sostegno nordiche, torrette che ricordano castelli francesi, colonne romaniche e «bugnati» rinascimentali, che costituiscono un capolavoro d'originalità. Questo complesso, perfettamente conservato fino a oggi, meriterebbe di essere conosciuto da tutti gli ammiratori dello stile «Liberty», così come Horta o Guimard. Una vera lezione di stile «Liberty».

L'ultima tappa del mio rapido circuito «Florio a Palermo» è stata anche la più sorprendente. Oserei dire anche la più ottimista! La Palazzina dei Quattro Pizzi si trova nel quartiere Arenella, nella zona dell'ex «Tonnara Florio», sul golfo di Palermo. Costruita in stile neogotico, è diventata la residenza privata di Vincenzo Florio, che si ritirò lì con la sua famiglia. L'edificio è stato progettato nel 1844 dall'architetto Carlo Giachery nell'angolo sud-est della tonnara. In stile neogotico, è di forma quadrangolare, dominata da quattro caratteristiche torrette angolari, con piccole piramidi appuntite da cui deriva il nome di «Quattro Pizzi». Oggi, «Casa Florio» è

arhitectul Ernesto Basile între 1899 și 1902. Villino all'Olivuzza, așa cum se numește, este un exemplu concret a ceea ce a înțeles faimosul arhitect prin „design integral”: sinteza elementelor medievale, linii curbe moderne, sculpturi florale rafinate, suprafețe în stil baroc, ferme nordice, turnulețe amintind castelele franceze, coloane romanice și „bugnati” renașcentiste, care constituie o capodoperă de originalitate. Acest ansamblu, perfect conservat până astăzi, ar merita să fie cunoscut de către toți admiratorii stilului „Liberty”, în egală măsură cu cele ale unor Horta sau Guimard. O adevărată lecție de stil „Liberty”.

Ultima etapă a rapidului meu circuit „Florio a Palermo” a fost și cea mai surprinzătoare. Aș îndrăzni să spun și „cea mai optimistă”. Palazzina dei Quattro Pizzi se află în cartierul Arenella, în zona fostei „Tonnara Florio”, pe malul golfului Palermo. Construită în stil neogotic, ea a devenit reședință privată a lui Vincenzo Florio, care s-a retras acolo împreună cu familia. Clădirea a fost proiectată în 1844 de arhitectul Carlo Giachery în colțul de sud-est al pescăriei de ton. În stil neogotic, ea are o formă dreptunghiulară, dominată de patru turnulețe de colț caracteristice, cu mici piramide ascuțite, de unde vine denumirea de „Quattro Pizzi”. Astăzi, „Casa Florio” este un muzeu plin de mărturii artistice sau de familie, aparținând descendenților direcți ai lui Vincenzo Florio Jr. (1883–1959), creatorul miticei curse automobilistice „Targa Florio” și a diferitelor alte activități industriale, printre care cunoscuta marcă de aperitive alcoolice „F. V.”.

Am avut nespusa șansă de a face cunoștință cu nepotul lui Vincenzo, Alberto Vincenzo Ignazio Maria, cunoscut drept „Chico Paladino Florio”. Într-o lungă discuție, care a durat câteva ore, am descoperit proiectele numeroase și originale ale lui Chico în scopul de a readuce în actualitate memoria familiei Florio, succesele și eșecurile ei, care au marcat, așa zice chiar influențat, destinul Siciliei moderne. Și nu numai.

În anul 2017, Chico, împreună cu soția sa, Ana Paula, au fondat Asociația culturală Casa Florio în scopul „de a promova, proteja și transmite vastul patrimoniu istoric și artistic a cărui ocrotitoare sânguincioasă familia continuă, și astăzi, să fie”. Primele rezultate sunt deja tangibile.

Desigur că destinul unei familii atât de remarcabile, la nivel mondial, nu putea să nu se întretaie cu spațiul românesc. Încrucișările au fost multiple, chiar dacă uneori doar tangențiale. Printre ele, am remarcat:

— Donna Franca Florio și Martha Bibescu: cele două „vedete europene” au fost pictate de maestrul incontestabil al „portretului monden”, Giovanni Boldini. Ambele tablouri, refuzate de soții celor reprezentate, se află azi, după un secol, în colecții particulare. Mai mult! Numele „Elchingen” apare în traiectoria ambelor personaje;

— numeroșii turiști români care vizitează orașul Palermo se îndreaptă către Piazza Marina, acolo unde se află Grădina Garibaldi. În această grădină se găsește statuia revoluționarului român

foto: arhiva autorului

un museo pieno di oggetti artistici o di famiglia, appartenuti ai discendenti diretti di Vincenzo Florio Jr. (1883–1959), il creatore delle mitiche corse automobilistiche «Targa Florio» e di diverse attività industriali, tra cui la nota marca di aperitivi alcolici «F.V.».

Ho avuto l'incredibile occasione di conoscere il nipote di Vincenzo, Alberto Vincenzo Ignazio Maria, conosciuto come «Chico Paladino Florio». In una lunga conversazione, durata diverse ore, ho scoperto i numerosi e originali progetti di Chico, il cui scopo è rendere di nuovo attuale la memoria della famiglia Florio, i successi e le sconfitte che hanno segnato, direi «influenzato», il destino della Sicilia moderna. E non solo! Nel 2017, Chico e sua moglie Ana Paula, hanno fondato la l'Associazione culturale Casa Florio con lo scopo di «promuovere, proteggere e trasmettere il vasto patrimonio storico e artistico di cui la famiglia continua ancora oggi a essere la diligente protettrice».

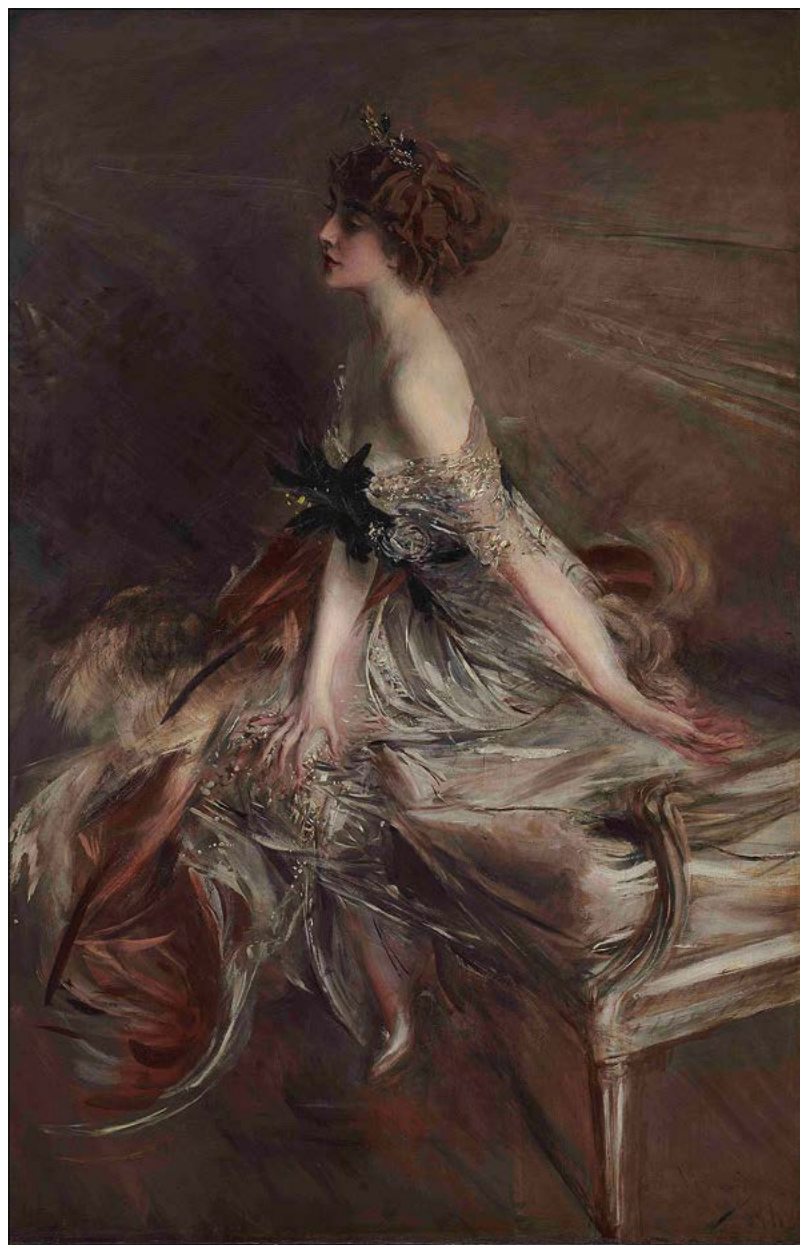
Tabloul *Il sorpasso*, ultima prezentă strălucită a „epocii Florio”, cursa de automobile „Targa Florio”

Dipinto *Il sorpasso*, ultima brillante presenza dell'«era Florio», la corsa automobilistica «Targa Florio»

Casa Florio

foto: arhiva autorului

Martha Bibescu, portret realizat de Giovanni Boldini

Martha Bibescu, ritratto realizzato da Giovanni Boldini

Nicolae Bălcescu, decedat și înmormântat la Palermo. Gardul care înconjoară această grădină este un exemplu reprezentativ al elementelor decorative de for public realizate de „Fonderia Oreteia”, proprietate Florio, menționată în prima parte a acestui articol, publicată în numărul anterior;

— *Carta generale delle Linee di Navigazione a vapore e piroscafi postali I. & V. Florio* indică o legătură între Palermo și Odesa cu o posibilă escală la Constanța;

— însă, mărturia cea mai remarcabilă este fotografia făcută pe terasa hotelului Villa Igiea, care o reprezintă pe Regina Maria, în veșmânt de doliu, probabil cu ocazia funerariilor regelui Constantin al Greciei, tatăl nurei sale, Regina Elena.

Toate aceste „încrucșări” neașteptate merită un studiu mai aprofundat, care nu putea fi realizat în scurtul meu sejur la Palermo. Așadar, aștept cu nerăbdare viitorul voiaj în Sicilia!

Celor care doresc să cunoască alte numeroase detalii legate de acest subiect, le recomand volumul *I luoghi dei Florio – Dimore e imprese storiche dei „Viceré di Sicilia”*, îngrijit de Daniela Brignone, cu o prefață de Ana Paula Paladino Florio și Chico Paladino Florio, apărut la Editura Rizzoli.

I primi risultati sono già tangibili!

Di certo, il destino di una famiglia così importante a livello mondiale non poteva non intersecare lo spazio romeno. Gli incroci sono stati molteplici, sebbene a volte tangenziali. Tra questi, ho rilevato:

— Donna Franca Florio e Martha Bibescu: le due «stelle europee» sono state raffigurate dall'incontestabile maestro del «ritratto mondano», Giovanni Boldini. Entrambi i dipinti, rifiutati dai mariti delle donne rappresentate, oggi si trovano, un secolo dopo, in collezioni private! Ancora! Il nome «Elchingen» appare nella traiettoria delle due donne;

— i numerosi turisti romeni che hanno visitato la città di Palermo, si recano in Piazza Marina, lì dove si trova il Giardino Garibaldi. In questo giardino si erge la statua del rivoluzionario Nicolae Bălcescu, morto e seppellito a Palermo. La recinzione che circonda questo giardino è un esempio pregnante degli elementi decorativi da foro pubblico, realizzati dalla «Fonderia Oreteia» proprietà Florio, menzionata nella prima parte di quest'articolo, pubblicata sul numero precedente della rivista;

— *La Carta generale delle Linee di Navigazione a vapore e piroscafi postali I & V. Florio* indica un legame tra Palermo e Odessa, con possibile scalo a Constanța;

— eppure, la traccia più importante è la fotografia scattata tra i tavolini dell'hotel Villa Igiea, che ritrae la Regina Maria, in abito da lutto, forse in occasione dei funerali del re Costantino di Grecia, padre di sua nuora, la Regina Elena.

Tutti questi «incroci» inaspettati meritano uno studio più profondo, che non è stato possibile realizzare durante il mio breve soggiorno a Palermo. Aspetto con ansia il prossimo viaggio in Sicilia!

A quanti desiderino conoscere altri numerosi dettagli legati a quest'argomento, raccomando il volume *I luoghi dei Florio – Dimore e imprese storiche dei „Viceré di Sicilia”*, a cura di Daniela Brignone, Prefazione di Ana Paula Paladino Florio e Chico Paladino Florio, Edizione Rizzoli.

Il fascino dell'opera lirica

Il Teatro Regio di Torino

Fino al 1700 inoltrato, la musica «colta» era appannaggio e godimento delle Case Reali, dell'aristocrazia e del clero, e veniva eseguita nelle regge, nei salotti «dorati» e nei luoghi di culto. Le altre classi sociali, quella che poco prima della Rivoluzione francese si chiamerà il «Terzo Stato», cioè la borghesia, e la plebe rimanevano esclusi da quel tipo d'intrattenimento. Si era creato il processo inverso a quello in vita nella Grecia antica (e successivamente nell'antica Roma), ove il teatro era aperto a tutti e costituiva un impegno sociale e politico della polis, quale veicolo di catarsi, cioè di purificazione e di elevazione morale del cittadino senza esclusione di classe o di ceto. Il Settecento, secolo dell'Illuminismo e del trionfo della «Dea Ragione», nel suo fervore culturale non poteva non sentire il bisogno di estendere a tutti quello che era stato il privilegio di pochi e si pensò di far uscire la musica e l'arte dai recinti privati per accoglierla in luoghi pubblici, spaziosi e attrezzati. Si arrivò a ideare i teatri, la cui spesa non poteva essere sostenuta che da re e principi, ai quali certo non dispiaceva l'etichetta di mecenate e promotore dell'elevazione morale e spirituale dei sudditi, ricalcando, sia pure in forma molto più ristretta, la politica attuata dai governanti dell'antica Grecia.

Il Piemonte, Stato piccolo ma ambizioso, in Italia fu tra i primi a costruire un teatro d'opera, preceduto da pochi anni dal Teatro «San Carlo» di Napoli, il più antico del mondo nel suo genere, inaugurato nel 1737. Vittorio Amedeo II, da poco re di Sardegna, nel 1720 commissionò all'architetto Filippo Juvarra il progetto di un grande teatro d'opera che desse lustro e prestigio al Regno. Il successivo re, Carlo Emanuele III, nel 1738 incaricò l'architetto Benedetto Alfieri di completare l'opera. Si arrivò così alla sera del 26 Dicembre del 1740, quando si tenne l'inaugurazione del Teatro Regio con l'opera *Arsace* di Francesco Feo, diretta da Giovanni Battista Somis. Nasce come teatro di Corte, per l'occasione fu aperto alla cittadinanza. La sala era quanto mai fastosa, ricca di stucchi e di pitture di pregio, capace di ben 2 500 posti, distribuiti tra platea e 5 file di palchi. La *Enciclopedia* di Diderot e D'Alembert ne parlava come massimo esempio di teatro d'opera «a palchetti» o «all'italiana». Ampissimo il palcoscenico, capace di ospitare qualsiasi tipo di opera, poteva contenere fino a 40 uomini a cavallo. Il palco reale era raggiungibile direttamente dal Palazzo Reale mediante un

Până după anul 1700, muzica „cultă” era apănajul și desfătarea Caselor Regale, a aristocrației și a clerului și era cântată în palate, în saloanele „aurite” și în lăcașurile de cult. Celelalte clase sociale, care, cu puțin timp înainte de Revoluția Franceză, se vor numi „A Treia Stare”, adică burghesia și plebea, au fost excluse de la acel tip de distracție. Se crease procesul invers celui existent în Grecia antică (și, succesiv, în Roma antică), unde teatrul era deschis tuturor și constituia un angajament social și politic al polisului, o formă de catharsis, adică de purificare și înălțare morală a cetățeanului, fără excluțiuni de clasă. Secolul al XVIII-lea, secolul Iluminismului și al triumfului „Zeitei Rațiunii”, în fervoarea sa culturală, nu putea să nu simtă nevoia de a extinde tuturor ceea ce fusese privilegiul câtorva și s-a gândit să scoată muzica și arta din incintele private, pentru a le primi în locuri publice, spațioase și echipate. În acest scop, au fost concepute teatrele, a căror cheltuială, desigur, nu putea fi suportată decât de regi și prinți, căroră, cu siguranță, nu le displăcea eticheta de mecena și promotor al elevării morale și spirituale a supușilor lor, trasând, deși într-o formă mult mai restrânsă, politica implementată de conducătorii Greciei antice.

Piemontul, un stat mic, dar ambițios, a fost printre primele din Italia care a construit o operă, precedat cu câțiva ani de Teatrul „San Carlo” din Napoli, cel mai vechi de acest gen din lume, inaugurat în 1737. Vittorio Amedeo al II-lea, proaspăt rege al Sardiniei, l-a însărcinat, în 1720, pe arhitectul Filippo Juvarra să proiecteze o mare operă care să ofere strălucire și prestigiu Regatului. Regele următor, Carlo Emanuele al III-lea, în 1738, l-a desemnat pe arhitectul Benedetto Alfieri să finalizeze lucrarea. Așa s-a ajuns la seara de 26 decembrie 1740, când a avut loc inaugurarea Teatrului Regio cu opera *Arsace* de Francesco Feo, în regia lui Giovanni Battista Somis. Născut ca teatru de curte, cu acea ocazie a fost deschis cetățenilor. Sala era foarte somptuoasă, plină de stucaturi și tablouri prețioase, capabilă să găzduiască 2 500 de locuri, repartizate între parter și 5 rânduri de loji. *Enciclopedia* lui Diderot și D'Alembert vorbea despre el ca fiind cel mai bun exemplu de teatru cu loji sau „în stil italian”. Scena era foarte mare, capabilă să găzduiască orice tip de operă, putând cuprinde până la 40 de oameni călare. Loja regală era accesibilă direct de la Palatul Regal printr-un coridor interior, lung de 123 de metri, care traversa ceea

di

Aldo Sisto

traducere

Olivia Simion

OCTOMBRIE-DECEMBRIE

Dipinto settecentesco raffigurante il Teatro Regio di Torino prima della sua distruzione e ricostruzione, di Pietro Domenico Olivero (1679-1755)

Pictură de secol XVIII reprezentând Teatro Regio din Torino înainte de distrugerea și reconstrucția sa, autor Pietro Domenico Olivero (1679-1755)

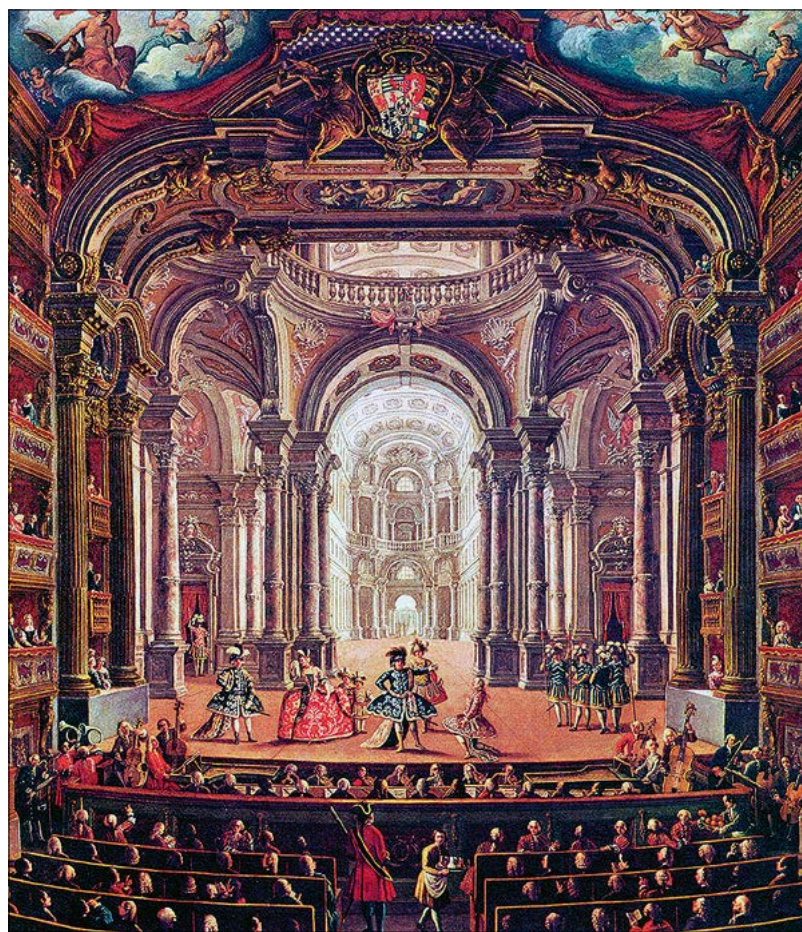

Foto: wikipedia.org

percorso interno lungo 123 metri, corrispondente agli attuali Armeria Reale, Prefettura e Archivio di Stato. Lo stile architettonico iniziale era rococò con successivi tocchi di barocco.

Da notare che l'imperatore d'Austria Giuseppe II d'Asburgo, in visita a Torino ospite dei Savoia, rimase talmente colpito dalla bellezza del Regio da volere costruire a Milano un teatro del tutto simile. L'architetto Giuseppe Piermarini ne fu il progettista e nel 1778 iniziò la sua gloriosa vita il Teatro alla Scala.

Per il Regio, scrissero le loro opere importanti compositori dell'epoca come Galuppi, Jommelli, Cimarosa, Paisiello, Calderara, Gluck, Bach, Hasse. Nell'Ottocento, che fu il secolo di maggior folgorare dell'opera lirica, sia per quantità che per qualità di produzioni, si esibirono a Torino tutti i più rinomati cantanti dell'epoca, tra i quali i sommi Giuditta Pasta e Domenico Donzelli. Nel 1855 Rossini vi rappresentò *Il barbiere di Siviglia*; nel 1890 Catalani scelse il Regio per la prima di *Loreley*; Puccini fece altrettanto per *Manon Lescaut* nel 1893 e per la *Bohème* nel

ce astăzi sunt Arsenalul Regal, Prefectura și Arhivele Statului. Stilul arhitectural inițial era rococò, cu ulterioare accente baroce.

De remarcat că împăratul austriac Iosif al II-lea de Habsburg, în vizită la Torino ca oaspete al familiei Savoia, a fost atât de impresionat de frumusețea Teatrului Regio, încât a dorit să construiască unul foarte asemănător la Milano. Arhitectul Giuseppe Piermarini a fost proiectantul său și, în 1778, își începea viața glorioasă Teatrul Scala.

Compozitori importanți ai vremii, precum Galuppi, Jommelli, Cimarosa, Paisiello, Calderara, Gluck, Bach, Hasse, și-au scris lucrările pentru Teatrul Regio. În secolul al XIX-lea, secolul cel mai fervent al operei, atât datorită cantității, cât și datorită calității producțiilor, au avut reprezentații la Torino toți cântăreții cei mai renumiți ai vremii, inclusiv marii Giuditta Pasta și Domenico Donzelli. În 1855, Rossini a pus acolo în scenă *Bărbierul din Sevilla*; în 1890, Catalani a ales Teatrul Regio pentru premiera *Loreley*; Puccini a făcut același lucru pentru *Manon Lescaut*, în 1893, și pentru *Bohème*, în 1896, în regia lui Toscanini. Tot Toscanini a regizat, în 1895, *Amurgul zeilor* de Wagner și, în 1901, premiera *Măștilor* lui Mascagni, urmate, în 1925, de *Nero* de Boito. În 1906, Richard Strauss și-a adus acolo opera *Salomè*, în timp ce, în 1914, Zandonai și-a prezentat opera *Francesca da Rimini*, pe libret scris de Gabriele D'Annunzio.

Un an remarcabil pentru Teatrul Regio a fost 1870, când Vittorio Emanuele al II-lea a donat teatrul, deținut de peste un secol de Casa Regală, Municipiului Torino. Din acel moment, folosirea sa a devenit și a rămas universală, deoarece oricine poate participa la spectacole. S-a revenit astfel la acel concept al teatrului omniparticipativ, tipic teatrului grecesc clasic, ca element de catharsis și elevare morală și spirituală a cetățeanului. Iar opera îndeplinește pe deplin această sarcină, deoarece este singurul spectacol care poate fi definit drept „complet”. Tocmai din acest motiv, muzica este atât instrumentală (simfonii, uverturi, interludii), cât și vocală; muzica este interpretată atât de un singur solist (arii, romane), cât și de mai mulți soliști sau în formă corală. Nu lipsește dansul, adesea folosit pentru a da măreție spectacolului (ca în așa-numita „grand-opera”, foarte populară în Franța secolului al XIX-lea). În operă, pe lângă muzică, este prezentă și poezia; într-adevăr, intriga este dezvoltată în libret, care este întotdeauna, riguros, în versuri, scrise de poeți eminenți. Subiectele acoperă un palier amplu al vieții umane, de la tragic la dramatic, la fantezie, la comic, la buf, pe fundaluri istorice, mitologice, exotice și actuale. Adesea, în operă se face literatură, deoarece multe subiecte sunt preluate din titluri literare importante (este suficient să cităm ca exemplu *Othello* și *Macbeth*, inspirate de Shakespeare, *Luisa Miller*, de Schiller, *Turandot*, de Gozzi, *Cavalleria Rusticana*, de Verga, *La Traviata*, de Alexandre Dumas fiul).

Având în vedere toate cele enumerate mai sus, punerea în scenă a unei opere necesită un

1896, diretta da Toscanini. Sempre Toscanini nel 1895 vi diresse *Il crepuscolo degli dei* di Wagner e nel 1901 la prima di *Le maschere* di Mascagni, seguita nel 1925 dal *Nerone* di Boito. Nel 1906 Richard Strauss vi portò la sua *Salomè* mentre nel 1914 Zandonai vi presentò la sua *Francesca da Rimini* su libretto di Gabriele D'Annunzio.

Un anno da ricordare per il Regio fu il 1870 quando Vittorio Emanuele II donò il teatro, di proprietà per oltre un secolo della Casa Reale, al Comune di Torino. Da quel momento la fruizione

divenne ed è universale, dato che agli spettacoli può partecipare chiunque. Si torna così a quell'idea onnipartecipativa del teatro, che fu propria del teatro greco classico quale momento di catarsi e di elevazione morale e spirituale del cittadino. E l'opera lirica assolve pienamente a tale compito dato che trattasi dell'unico spettacolo che si possa definire «completo». Per esso infatti la musica è sia strumentale (sinfonie, ouvertures, intermezzi) sia di accompagnamento al canto; il canto è eseguito sia da un unico solista (arie, romanze) sia da più solisti (concertati) sia in forma corale. Non manca la danza, usata spesso per dare grandiosità allo spettacolo (come nei cosiddetti «grand-opera», molto in voga in Francia nell'Ottocento). Nell'opera, oltre alla musica, è presente la poesia; la trama infatti viene sviluppata nel libretto, che è sempre rigorosamente in versi, scritti da eminenti poeti. I soggetti coprono un arco completo delle vicende umane, dal tragico al drammatico, al fantasioso, al comico, al buffo, con ambientazioni di tipo storico, mitologico, esotico, attuale. Nell'opera si fa spesso letteratura perché molti soggetti sono tratti da importanti titoli letterari (basti citare come esempio *Otello*, *Macbeth* da Shakespeare, *Luisa Miller* da Schiller, *Turandot* da Gozzi, *Cavalleria Rusticana* da Verga, *La Traviata* da Alessandro Dumas figlio). Per tutto quanto precede, l'allestimento di un'opera lirica richiede un enorme impegno di persone e di mezzi (cantanti e direttori d'orchestra, orchestrali, comparse, costumisti, sceneggiatori, tecnici del suono, delle luci, delle strutture tecnologiche di palcoscenico). È per questo che lo Stato sistematicamente interviene per sostenere economicamente i più importanti enti lirici della Nazione. Evidentemente lo Stato, al pari della polis greca, considera molto importante o addirittura irrinunciabile elargire ai suoi cittadini quell'immenso bene che è la cultura. Se è vero il famoso detto dostoevskiano che la bellezza salverà il mondo ebbene l'opera lirica può considerarsi uno degli esempi più alti di bellezza. Ogni teatro d'opera è perciò la casa, la dimora del bello.

Nella storia del Regio un anno disastroso fu il 1936, quando quel gioiello architettonico e quella casa del bello fu distrutto da un incendio. Rimase in piedi solo la facciata, la stessa che si affaccia ora su piazza Castello. Il teatro rimase senza vita per decenni. Nel frattempo le stagioni del Regio continuarono al Teatro Alfieri e più stabilmente al Teatro Nuovo. L'architetto Carlo Mollino fu incaricato di progettare il nuovo Regio, che risultò estremamente moderno con una sala a «ostrica aperta» ed un gioco dinamico di scale per l'accesso ai palchi e alle altre sale della struttura. Il 10 Aprile del 1973 si tenne la serata inaugurale con l'opera *I Vespri siciliani* di Giuseppe Verdi per la regia di Maria Callas e Giuseppe Di Stefano. Fu un evento straordinario per la città e per l'Italia tutta. Nel palco centrale sedeva il Presidente della Repubblica, Giovanni Leone. Il Regio è uno dei teatri lirici più importanti d'Italia e d'Europa e tutti dobbiamo essere fieri di averlo tra le perle della città e di poterlo frequentare.

angajament enorm de oameni și mijloace (cântăreți și dirijori, orchestre, figuranți, designeri de costume, scenariști, tehnicieni de sunet și lumini, aparatură tehnică de scenă). Iată de ce statul intervine sistematic pentru a sprijini financiar cele mai importante instituții lirice ale națiunii. Evident că statul, la fel ca polisurile grecești, consideră că este foarte important sau chiar indispensabil să favorizeze cetățenilor săi accesul la acel bine imens care este cultura. Dacă faimoasa afirmație a lui Dostoievski, că frumusețea va salva lumea, este adevărată, opera poate fi considerată unul dintre cele mai înalte exemple de frumusețe. Fiecare teatru de operă este, așadar, căminul, locuința frumuseții.

Un an dezastruos din istoria Teatrului Regio a fost 1936, când acea bijuterie arhitecturală și acea casă a frumuseții au fost distruse de un incendiu. A rămas în picioare doar fațada, aceeași care dă acum spre Piazza Castello. Teatrul a rămas fără viață timp de decenii. Între timp, stagiunile Teatrului Regio au continuat la Teatrul Alfieri și, mai frecvent, la Teatrul Nou. Arhitectul Carlo Mollino a fost însărcinat să proiecteze noul Regio, care a rezultat extrem de modern, cu o sală în formă de „stridie deschisă” și un joc dinamic de scări pentru accesul la lojile și încăperile structurii. Pe 10 aprilie 1973 a avut loc seara inaugurală, cu opera *Vecerniile siciliane* de Giuseppe Verdi, în regia Mariei Callas și a lui Giuseppe Di Stefano. A fost un eveniment extraordinar pentru oraș și pentru toată Italia. În loja centrală stătea președintele Republicii, Giovanni Leone. Regio este unul dintre cele mai importante teatre de operă din Italia și din Europa și trebuie să fim cu toții mândri că îl avem printre perlele orașului și că îl putem frecventa.

Locandina realizată de Vespasiano Bignami (1841-1929) în occasione della prima assoluta di *Manon Lescaut*, 1 febbraio 1893

Afiș realizat de Vespasiano Bignami (1841-1929) pentru premiera absolută a operei *Manon Lescaut*, 1 februarie 1893

Fascinația operei Teatrul Regio din Torino

OCTOMBRIE-DECEMBRIE

de
Victor Partan

traduzione
Clara Mitola

OTTOBRE-DICEMBRE

Serata di lingua italiana, la centrul cultural Casa d'Italia

Cu ocazia ediției a XXII-a a „Săptămânii limbii italiene în lume”, Asociația Italienilor din România – RO.AS.IT. a organizat, la centrul cultural Casa d'Italia din București, o seară de lectură intitulată „Serata di lingua italiana”. Evenimentul a putut fi urmărit în toată țara prin intermediul platformei Zoom, având un format hibrid, fizic-online, o bună practică preluată din timpul pandemiei.

A fost o seară dedicată prozei, poeziei, muzicii, dar și învățământului în limba maternă italiană, pentru că a cuprins festivitatea de premiere a câștigătorilor concursului „IO parlo italiano / EU vorbesc italiana”, ediția 2022. „Nu putea fi nimic mai potrivit decât să facem și premiarea elevilor participanți la concursul nostru, pe care l-am început în urmă cu patru ani. Ne dorim ca la acest concurs să participe elevi din toată țara, inclusiv cei care nu sunt înscriși la școli unde se studiază limba italiană. Dorim să atragem cât mai mulți copii. Credem că este o ocazie ca ei să se apropie de limba italiană și de asociație”, a spus doamna Ioana Grosaru, președintele RO.AS.IT.

În alocuțiunea sa, domnul deputat Andi-Gabriel Grosaru a vorbit despre semnificația tematicii din acest an a „Săptămânii limbii italiene în lume”, „L'italiano e i giovani”: „În primul rând tinerii sunt cei care trebuie să calce pe urmele noastre, mai ales, din punctul nostru de vedere, tinerii care îmbrățișează tradițiile, arta, cultura și limba italiană”. Reprezentantul minorității italiene în Parlamentul României s-a referit apoi la activitatea parlamentară, care „se bazează pe apărarea drepturilor și culturii, limbii, tradițiilor minorității italiene. E o activitate care, în contextul actual, este foarte importantă, pentru că vizează buna înțelegere între popoare. Cu fiecare pas pe care îl faci îți dai seama că ai foarte multe de învățat. Oamenii sunt diferiți, dar, ca

In occasione della XXII edizione della «Settimana della lingua italiana nel mondo», l'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT., ha organizzato presso il centro culturale Casa d'Italia di Bucarest una sera di letture intitolata «Serata di lingua italiana». L'evento ha avuto un formato ibrido, in presenza e online, ed è stato possibile seguirlo in tutto il paese grazie alla piattaforma Zoom, una buona pratica acquisita durante la pandemia.

È stata una serata dedicata alla prosa, alla poesia e alla musica ma anche all'insegnamento in lingua materna italiana, poiché ha incluso una festa di premiazione dei vincitori del concorso «IO parlo italiano / EU vorbesc italiana», edizione 2022. «Non poteva esserci nulla di più adatto che premiare anche gli alunni partecipanti al nostro concorso, avviato quattro anni fa. Vorremmo che a questo concorso partecipassero alunni di tutto il paese, anche quelli non iscritti in scuole in cui si studia la lingua italiana. Vorremmo richiamare l'attenzione di quanti più ragazzi. Crediamo sia un'occasione perché si avvicinino alla lingua italiana e all'associazione», ha dichiarato la signora Ioana Grosaru, presidente RO.AS.IT.

Nel suo intervento, il deputato Andi-Gabriel Grosaru ha parlato del significato del tema affrontato quest'anno dalla «Settimana della lingua italiana nel mondo», «L'italiano e i giovani»: «Sono innanzitutto i giovani a dover seguire le nostre orme, soprattutto, dal nostro punto di vista, i giovani che abbracciano le tradizioni, l'arte, la cultura e la lingua italiana». Il rappresentante della minoranza italiana nel Parlamento della Romania si è poi riferito all'attività parlamentare, che «si basa sulla difesa dei diritti e della cultura, della lingua, delle tradizioni della minoranza italiana. È un'attività che, nel contesto attuale, assume grande importanza perché punta alla buona comprensione tra i popoli. Ogni passo compiuto

Foto: RO.AS.IT.

să putem trăi împreună și ca să ne putem înțelege și să creăm, avem nevoie de pace și trebuie să știm cum să o construim. Copiii noștri învață bine, copiii noștri trebuie să preia ce este mai bun și să ducă mai departe, să poată să construiască societatea viitorului. Felicit copiii pe care o să-i premiem în această seară pentru contribuția lor în ceea ce privește dezvoltarea limbii italiene”.

În continuare, Clara Mitola, colaboratoare a Asociației Italianilor din România – RO.AS.IT., l-a introdus pe Cristò, unul dintre cei mai promițători autori italieni ai prezentului, câștigător al premiului „Terre di Puglia” și situat în Top 5 în clasamentul întocmit de mari cititori (scriitori, critici, intelectuali) pentru prestigioasa revistă literară *L'Indiscreto*, în 2020. Acesta a intervenit online și a lecturat pasaje din capitolul „Paolo” al romanului său, *La meravigliosa lampada di Paolo Lunare*, apărut la TerraRossa Edizioni.

Momentul de proză a fost urmat de unul de poezie în limba italiană, susținut de domnul profesor Giovanni Avanzini, care a recitat *Canto notturno di un pastore errante dell'Asia* de Giacomo Leopardi, *La Chimera* de Dino Campana și *Il sogno in azione*, traducere în italiană a poeziei lui Gherasim Luca.

Domnul profesor Felix Goldbach, inspector școlar pentru limba italiană în cadrul Inspectoratului Școlar al Municipiului București, a deschis festivitatea premierii câștigătorilor concursului, accentuând dezideratul ca acest concurs să continue și să aibă din ce în ce mai mulți participanți la edițiile următoare, pentru că, într-o țară în care există atât de mulți copii vorbitori de italiană, învățământul în această limbă trebuie susținut și dezvoltat.

Au primit diplome toți participanții care au trimis esuri pe adresa de email indicată în regulamentul postat pe site-ul oficial al asociației, ca și profesorii îndrumători. Dintre lucrările primite

ti fa capire quanto c'è ancora da imparare. Ogni persona è diversa dall'altra ma, per vivere insieme e per comprenderci e creare, abbiamo bisogno di pace e dobbiamo sapere come costruirla. I nostri ragazzi studiano con impegno, i nostri ragazzi devono ricevere il meglio e portarlo avanti, devono poter costruire la società del futuro. Mi congratulo con gli alunni che premieremo questa sera per il loro contributo in ciò che riguarda lo sviluppo della lingua italiana».

A seguire, Clara Mitola, collaboratrice dell'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT. ha presentato Cristò, uno dei più promettenti autori italiani contemporanei, vincitore del premio «Terre di Puglia» e inserito al quinto posto della classifica redatta dai grandi lettori (scrittori, critici, intellettuali) per la prestigiosa rivista letteraria *L'Indiscreto* nel 2020. L'autore è intervenuto online e ha letto alcuni passaggi dal capitolul «Paolo» del suo romanzo, *La Meravigliosa lampada di Paolo Lunare*, apparso per TerraRossa Edizioni.

Il momento di prosa è stato seguito da uno di poesia in lingua italiana, sostenuto dal professor Giovanni Avanzini, che ha recitato *Canto notturno di un pastore errante dell'Asia* di Giacomo Leopardi, *La Chimera* di Dino Campana e *Il sogno in azione*, traduzione in italiano della poesia di Gherasim Luca.

Il professor Felix Goldbach, ispettore scolastico per la lingua italiana dell'Ispettorato Scolastico del Municipio di Bucarest, ha inaugurato la premiazione dei vincitori del concorso, ponendo l'accento sul desiderio che questo concorso continui e che abbia sempre più partecipanti nelle edizioni future perché, in un paese in cui esistono così tanti giovani che parlano italiano, lo studio in questa lingua dev'essere sostenuto e sviluppato.

I partecipanti al concorso hanno ricevuto dei diplomi, insieme anche ai professori che li hanno

Foto sus: Cristò. Jos:
Marius Vernescu

Foto sopra: Cristò. Foto
sotto: Marius Vernescu

OTTOBRE-DICEMBRE

pe adresa menționată, cele mai apreciate au fost cele scrise de:

Locul 1 – Alexia Elena Olteanu (Liceul Teoretic „Dante Alighieri”, prof. Daniela Ducu)

Locul 2 – Cristina Dina (Liceul Teoretic „Dante Alighieri”, prof. Daniela Ducu)

Locul 3 – Evelyne Andiloro (Colegiul Național „Ion Neculce”, prof. Cristina Pagani)

Mențiune – Ioana-Alena Romilă (Liceul Economic „Alexandru Ioan Cuza” din Piatra-Neamț, prof. Cătălina Enache)

Mențiune – Miruna Cătălin (Liceul Teoretic „Dante Alighieri”, prof. Daniela Ducu)

Festivitatea a fost urmată de momentul muzical susținut de prof. Marius Vernescu – pian și prof. Beatrice Vernescu – voce. Ca și „cireașă pe tort”, tenorul Antonio Furnari s-a ridicat din public și a interpretat celebrul cântec sicilian *Parla più piano (Brucia la terra)*, de pe coloana sonoră a capodoperei cinematografice *Nașul*.

Apropo de tort, la final, au fost sărbătoriți doi dintre membrii care și-au celebrat ziua de naștere în luna octombrie, Gabi Muștuc și Modesto Gino Ferrarini, președintele de onoare al RO.AS.IT. împlinind vârsta de 93 de ani. Buon compleanno e cent'anni!

foto: RO.AS.IT.

foto: RO.AS.IT.

guidati. Tra i lavori ricevuti all'indirizzo menzionato nel regolamento, sul sito ufficiale dell'associazione, i più apprezzati sono stati scritti da:

I posto – Alexia Elena Olteanu (Liceo Teorico «Dante Alighieri», prof.ssa Daniela Ducu)

II posto – Cristina Dina (Liceo Teorico «Dante Alighieri», prof.ssa Daniela Ducu)

III posto – Evelyne Andiloro (Collegio Nazionale «Ion Neculce», prof.ssa Cristina Pagani)

Menzioni – Ioana-Alena Romilă (Liceo Economico «Alexandru Ioan Cuza» di Piatra-Neamț, Prof.ssa Cătălina Enache)

Menzione – Miruna Cătălin (Liceo Teorico «Dante Alighieri», prof.ssa Daniela Ducu)

La premiazione è stata seguita da un momento musicale sostenuto dal prof. Marius Vernescu – piano e dalla prof.ssa Beatrice Vernescu – voce. E, come la «ciliegina sulla torta», il tenore Antonio Furnari dal pubblico si è alzato in piedi e ha interpretato la celebre canzone siciliana *Parla più piano (Brucia la terra)*, appartenente alla colonna sonora del capolavoro cinematografico *Il Padrino*.

A proposito di torta, alla fine, sono stati festeggiati i compleanni di due membri dell'associazione che compiono gli anni nel mese di ottobre, Gabi Muștuc e Modesto Gino Ferrarini, presidente onorario della RO.AS.IT. che ha compiuto 93 anni! Buon compleanno e cent'anni!

Serata di lingua
italiana
presso il centro
culturale Casa
d'Italia

Are, n-are treabă... el ne cântă, ANTONIO FURNARI LA **84** DE ANI!

Da, se știe, se întâmplau multe lucruri „sucite” după instalarea comunismului între Carpați. De necrezut. Nu era bine, de pildă, să ai de a face cu străini (greci, evrei, italieni) fiindcă ei erau capitaliști, dușmani ai poporului, spioni. Clar! Pentru că atunci apăreau curiozități, situații greu de înțeles. Un funcționar de la starea civilă din Galați mă sfătuia prietenește să-mi schimb numele de Ferrarini cu... Fieraru; la aeroport, nu aveai voie să ai în buzunar... niciun dolar, așa cum nu aveai voie să folosești o mașină de scris a cărei marcă era Olivetti. Sau nu era recomandat, de pildă, să treci pe strada unde se afla Ambasada Italiei... fiindcă erai bănuț de spionaj.

„N-aveai voie” domnea printre noi în toate sectoarele de activitate. Un exemplu: nu scăpase de asta nici muzica ușoară. Căntecele sovietice... erau admise. De pildă *Kalinka* sau *Cazaciocul*. Străine, nu!

Abia după vreo 20 de ani de la încetarea celui de-Al Doilea Război Mondial a început să se mai miște câte ceva. În muzica ușoară, la care mă voi referi, se auzea că... la bulgari apăruse un tenor italian care cânta – acolo, la ei – în limba lui, ca la el acasă. Ai noștri „s-au prins”, au ceretat și au reușit să aducă dizeurul profesionist și în România. Era Antonio Furnari, în anul 1965. Deci un tenor italian, cunoscut, ce cânta, în țara lui, alături de tenori ce străluceau în Europa și în lume: Mario Del Monaco, Enrico Caruso, Gianni Morandi, Beniamino Gigli, Massimo Ranieri, Robertino Loreti ș.a.

Pescurt, vi-l prezentăm pe cel venit – Antonio Furnari. Era o voce splendidă, cam mic „de stat” (ca Ștefan cel Mare). Tânăr, evident. După primele evoluții la noi, delir în rândul celor ce iubeau limba italiană. Era adulat, chemat pretutindeni în țară, oferindu-i-se scenele marilor teatre de profil („Constantin Tănase”, „Gioconda”, „Alhambra”). La teatrul „Constantin Tănase”, „liderul vremii”, tenorul a primit un contract pe două luni, dar a rămas pe această scenă... 13 ani. A mai plecat și în alte țări, unde mai era chemat (S.U.A., Japonia, Spania), dar s-a întors mereu, înapoi, în România. Cel cu multe distincții internaționale s-a căsătorit cu o româncă, Maria Grosu, și a rămas aici. Este tatăl a trei copii – Rosa, Veronica și Vincenzo, care, acum, în Italia, este polițist.

Deci Antonio, trubadurul, este de mult „al nostru”, spunând adesea că România este a doua Patrie a lui. Umblă și acum, cântând melodiile lui: *Santa Lucia*, *Torna a Surriento*, *O sole mio*... De

Si, è un fatto noto, sono successe cose «contorte» dopo l'instaurazione del comunismo tra i Carpazi. Incredibile. Non andava bene, per esempio, avere a che fare con gli stranieri (greci, ebrei, italiani) perché erano capitalisti, nemici del popolo, spie. È chiaro! Perché allora apparivano curiosità, situazioni difficili da capire. Un funzionario dell'anagrafe di Galați mi consigliava amichevolmente di cambiare il mio cognome da Ferrarini in... Fieraru; all'aeroporto, non era permesso avere in tasca... nemmeno un dollaro, così come non era permesso usare una macchina da scrivere la cui marca fosse Olivetti. Oppure, non era raccomandato, ad esempio, passare sulla strada dove si trovava l'Ambasciata d'Italia... altrimenti eri sospettato di spionaggio.

«Non era permesso» regnava tra noi in tutti i settori d'attività. Un esempio: neppure la musica leggera faceva eccezione. Le canzoni sovietiche... erano ammesse, come «Kalinka» o «Cazaciocul». Quelle straniere, no!

Solo dopo 20 anni dalla fine della Seconda Guerra Mondiale qualcosa ha iniziato a muoversi. Nel mondo della musica leggera, cui mi riferisco, girava voce che... fosse apparso tra i bulgari un tenore italiano che cantava – lì da loro – nella sua lingua, come a casa sua. I nostri «se ne sono accorti», hanno indagato e sono riusciti a portare il cantante professionista anche in Romania. Era Antonio Furnari, nell'anno 1965, vale a dire un tenore italiano, famoso, che cantava nel suo paese insieme a tenori che facevano faville in Europa e nel mondo: Mario Del Monaco, Enrico Caruso, Gianni Morandi, Beniamino Gigli, Massimo Ranieri, Robertino Loreti, ecc.

In breve, vi presentiamo il sopraggiunto – Antonio Furnari. Era una voce splendida, piuttosto piccolo «di statura» (come Ștefan cel Mare). Evidentemente giovane. Dopo le prime

de
Modesto Gino
Ferrarini

traduzione
Clara Mitola

foto
RO.AS.IT.

OCTOMBRIE-DECEMBRIE

Antonio Furnari (stânga)
și Modesto Gino
Ferrarini

Antonio Furnari
(sinistra) e Modesto
Gino Ferrarini

peste 10 ani este membru al Asociației Italianilor din România – RO.AS.IT., socotit foarte necesar chiar de către regretatul nostru președinte, Mircea Grosaru, care „l-a racolat”. Îl avem mereu cu noi. Deseori, bineînțeles, ne vorbește de artiștii și cântăreții români alături de care a evoluat pe diferite scene din țară: de Aurelian Andreescu („spunea că sunt fratele lui”), Dan Spătaru, Luigi Ionescu, Stela Popescu („glumea mereu cu mine, îmi spunea că româncuțele noastre sunt îndrăgostite de melodiile italienești, nu de mine!”), Doina Badea...

L-am văzut, recent, pe Antonio la „o birra”. Mi-a și oferit un final pentru acest scurt material. „Scrii ceva despre mine?”, m-a întrebat. I-am răspuns afirmativ și atunci m-a rugat să spun că are o melodie cu care a avut mare succes în România – *Frumoasă ești, Italie*, scrisă de compozitorul și prietenul basarabean Grigore Vieru, care a și fost adoptată ca imn de către RO.AS.IT.

A continuat, precizez din nou, la 84 de ani, că n-ar dori să-l întreb când se va retrage: „Fiindcă... nu m-am hotărât încă...”.

esibizioni nel nostro paese, delirio tra quanti amavano la lingua italiana. Era adulato, invitato ovunque nel paese, dove gli sono stati offerti i palchi dei grandi teatri specifici («Constantin Tănase», «Gioconda», «Alhambra»). Al teatro «Constantin Tănase», «capofila del momento», il tenore ha ricevuto un contratto di due mesi, ma è rimasto su quel palcoscenico... 13 anni. Si è esibito anche in altri paesi, dov'era invitato (U.S.A., Giappone, Spagna) ma è sempre tornato indietro, in Romania. Con i suoi numerosi riconoscimenti internazionali, ha sposato una romena, Maria Grosu, ed è rimasto qui. È padre di tre figli – Rosa, Veronica e Vincenzo, quest'ultimo ora poliziotto in Italia.

Perciò Antonio, il trovatore, è «nostro» da molto tempo e dichiara spesso che la Romania sia la sua seconda Patria. Ancora adesso canta qua e là le sue melodie: *Santa Lucia*, *Torna a Surriento*, *O sole mio*... Da oltre 10 anni è membro dell'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT., considerato estremamente necessario perfino da parte del nostro compianto presidente Mircea Grosaru, che «l'ha reclutato». Era sempre con noi. Spesso, naturalmente, ci parlava degli artisti e dei cantanti romeni insieme ai quali si esibiva su diversi palchi del paese: da Aurelian Andreescu («diceva fossi suo fratello»), Dan Spătaru, Luigi Ionescu, Stela Popescu («scherzava sempre con me, diceva che le nostre ragazzine romene sono innamorate delle melodie italiane, non di me!»), Doina Badea...

Ho incontrato di recente Antonio, «per una birra». Mi ha anche offerto una fine per questo breve testo. «Scrivi di me?» mi ha domandato. Gli ho risposto di sì e allora mi ha pregato di parlare di una melodia con cui aveva riscosso grande successo in Romania – *Frumoasă ești, Italie* (*Sei bella, Italia*), scritta dall'amico e compositore bessarabiano Grigore Vieru, che è anche stata adottata come inno dalla RO.AS.IT.

Ha poi aggiunto, preciso ancora una volta, a 84 anni, che non vorrebbe gli domandassi quando intenda ritirarsi: «Perché... non ho ancora deciso...».

**C'entra o non
c'entra... lui canta
per noi,
ANTONIO FURNARI A
84 ANNI!**

Dino Buzzati

50 de ani de la moartea autorului, jumătate de secol de imaginare solitară ghidată

Originar din San Pellegrino, Belluno, Dino Buzzati-Traverso (16 octombrie 1906 – 28 ianuarie 1972) a fost un romancier, autor de proză scurtă și poet italian, precum și un pictor și un ilustrator foarte talentat, fiind în același timp și jurnalist pentru *Corriere della Sera*, unde a lucrat ca reporter, corespondent special, eseist, redactor și critic de artă. În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, a fost detașat ca jurnalist pe lângă Marina Regală în Africa. Mulți

consideră că trecutul său jurnalistic îi formează scrisul, dând chiar și celor mai fantastice povești o aură de realism.

Stilul său de a scrie a fost adesea citat ca realism magic, iar temele sale recurente, precum alienarea socială, boala, soarta mediului în fața progresului tehnologic se împletesc cu o serie de animale fantastice și inventate (cum ar fi „il colombre”). A obținut premiul Strega în 1958 pentru colecția de povestiri scurte *Sessanta racconti*, ce îmbină science fiction-ul, fantezia și horror-ul. Supranumit „Kafka italian”, originalitatea literaturii și

ilustrațiilor sale îl plasează, alături de Italo Calvino, Tommaso Landolfi și Juan Rodolfo Wilcock, între cei mai mari scriitori de fantezie ai secolului al XX-lea italian.

Asociația internațională Dino Buzzati oferă periodic burse de studiu tinerilor cercetători italieni și străini care se dedică aprofundării operei scriitorului. Între beneficiarii acestor burse s-a numărat în 2015 și autoarea acestui articol, Cristina Vidruțiu, licențiată în Literatură Comparată la Universitatea „Babes-Bolyai” din Cluj-Napoca, autoare a volumului *Imaginarul epidemic. Reprezentări istorice și metaforice ale ciumei în literatură*, teza sa de doctorat, și bursieră „Vasile Pârvan” la Academia Română din Roma între 2012-2014.

de
Cristina Vidruțiu

traduzione
Clara Mitola

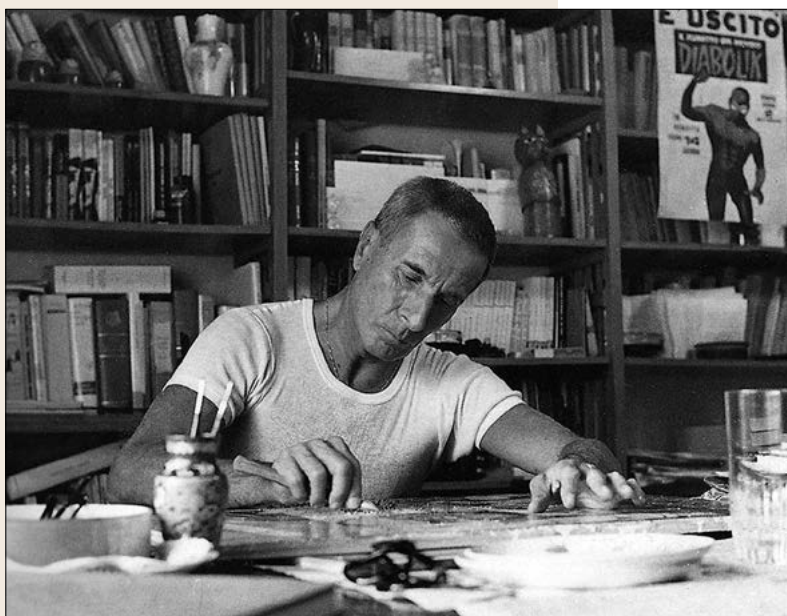
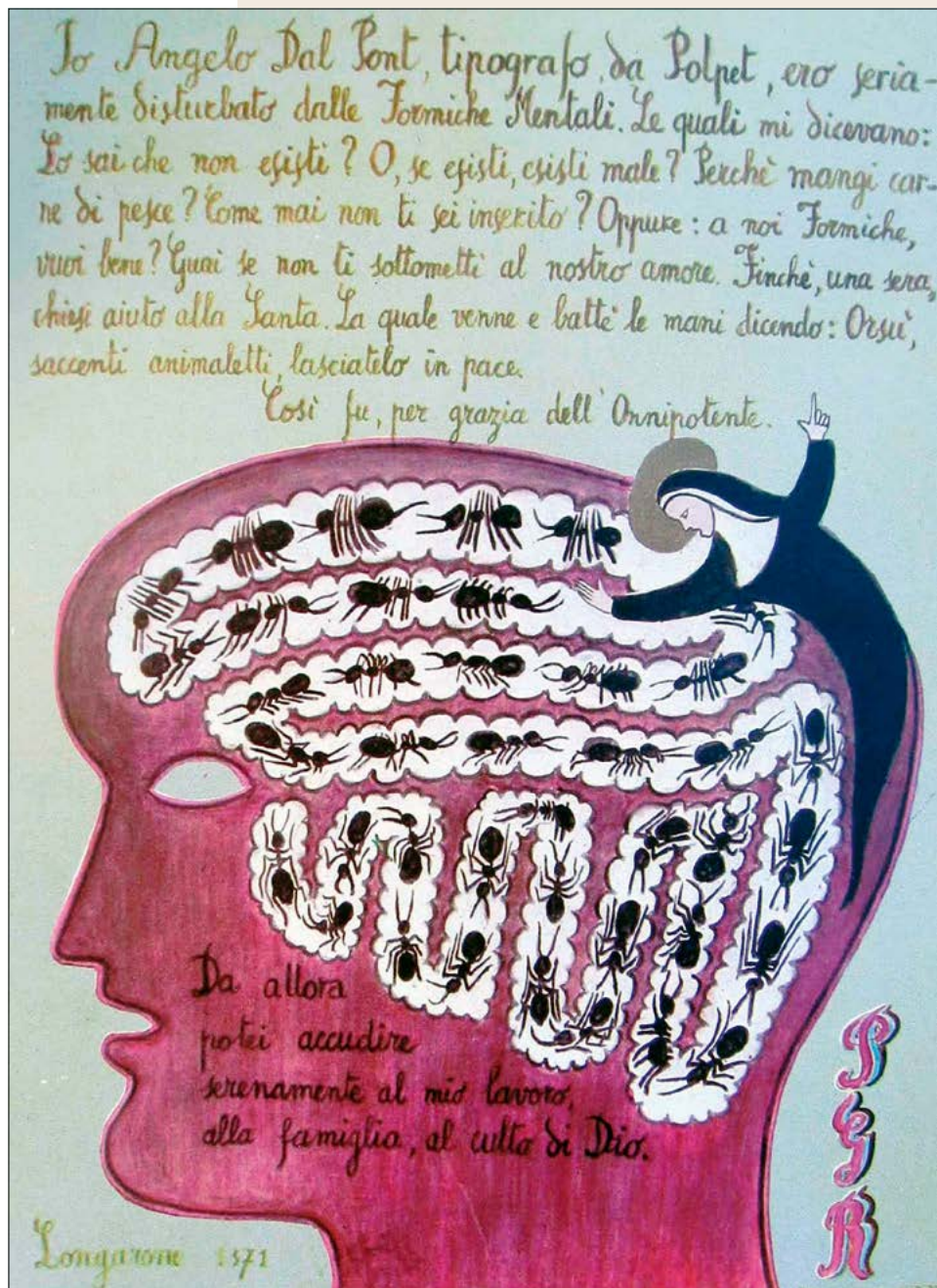

foto: wilmmedia.org

Dino Buzzati, illustratie din opera *I miracoli di Val Morel*

Dino Buzzati, illustrazione dell'opera *I miracoli di Val Morel*

Originario di San Pellegrino, Belluno, Dino Buzzati-Traverso (16 ottobre 1906 - 28 gennaio 1972) è stato romanziere, autore di prosa breve e poeta italiano, come anche pittore e illustratore di grande talento, pur essendo allo stesso tempo giornalista per *Il Corriere della Sera*, dove ha lavorato come reporter, inviato speciale, saggista, redattore e critico d'arte. Durante la Seconda Guerra Mondiale, è stato inviato come giornalista presso la Regia Marina in Africa. Molti pensano che proprio il passato giornalistico abbia formato la sua scrittura, conferendo anche ai racconti più fantastici un alone di realismo.

Il suo stile nella scrittura è stato spesso citato come esempio di realismo magico, mentre i suoi temi ricorrenti, come l'alienazione sociale,

la malattia, il destino dell'ambiente di fronte al progresso tecnologico, s'intrecciano con una serie di animali fantastici e inventati (come sarebbe «il colombre»). Ha ottenuto il premio Strega nel 1958 per la collezione di racconti brevi *Sessanta racconti*, in cui unisce fantascienza, letteratura fantastica e horror. Soprannominato «Kafka italiano», l'originalità della sua scrittura e delle sue illustrazioni lo collocano, accanto a Italo Calvino, Tommaso Landolfi e Juan Rodolfo Wilcock, tra i maggiori scrittori di letteratura fantastica del Novecento italiano.

L'associazione internazionale Dino Buzzati offre periodicamente borse di studio ai giovani ricercatori italiani e stranieri che si dedichino ad approfondire l'opera dello scrittore. Tra i beneficiari di queste borse si è annoverata nel 2015 anche l'autrice di quest'articolo, Cristina Vidruțiu, laureatasi in Letteratura Comparata presso l'Università «Babeș-Bolyai» di Cluj-Napoca, autrice del volume *Imaginarul epidemic. Reprezentări istorice și metaforice ale ciumei în literatură* (*L'immaginario epidemico. Rappresentazioni storiche e metaforiche della peste in letteratura*), sua tesi di dottorato, e borsista «Vasile Pârvan» presso l'Accademia di Romania in Roma tra il 2012 e il 2014.

Dacă am fi avut norocul să trăiască până în zilele noastre, anul acesta, pe 16 octombrie, Dino Buzzati ar fi sărbătorit 116 ani. Soarta nu a fost însă atât de generoasă cu noi, și, din păcate, în 2022 s-au împlinit, de fapt, 50 de ani de când acesta nu mai este fizic alături de noi. Consolarea noastră este că putem să ne bucurăm în continuare de opera lui multi-fațetată, operă care este mai vie și mai relevantă ca niciodată pentru vremurile bulversante pe care le trăim.

Cunoscut în rândul publicului larg în primul rând drept scriitor, autor al romanului *Deșertul tătarilor*, Dino Buzzati a fost recunoscut de către critici, odată cu trecerea timpului, în plan secundar, ca jurnalist și, în ultimul rând, ca pictor. Însă, dacă ar fi să luăm în considerare mărturisirile regretatului Dino Buzzati, perspectiva aceasta ar fi una grav distorsionată, căci ordinea rolurilor pe care și le-a asumat de-a lungul vieții ar fi, din punctul său de vedere, în mod surprinzător, exact pe dos: el se definea, fără ezitare, în primul rând drept pictor, precizând că a fost și scriitor și jurnalist, dar a explorat aceste roluri doar ca hobby.

Aparent diametral opuse, cele două moduri de percepere ale figurii lui Dino Buzzati au, în fond, un filon comun, recunoscut de ambele părți, după cum bine explica la un moment dat chiar acesta: indiferent că se folosea de literatură, de pictură sau de jurnalism, Dino Buzzati a fost și este un Povestitor, aceasta fiind marea chemare la care a răspuns plin de inventivitate, punând în evidență, cu ajutorul a trei medii de creație complementare, diversitatea modurilor în care poate fi creionată mereu surprinzătoarea Poveste.

„Adevărul este că sunt victima unei crunte neînțelegeri. Eu sunt un pictor care, ca hobby, într-o perioadă din păcate destul de îndelungată, a lucrat și ca scriitor și jurnalist. Lumea, în schimb, crede că este invers, prin urmare, nu poate lua picturile mele în serios. Pictura pentru mine nu este un hobby, ci meseria – un hobby pentru mine este scrisul. Dar, în fond, a picta și a scrie sunt, pentru mine, același lucru. Indiferent dacă pictez sau scriu, scopul pe care îl urmăresc este același – și anume de a spune povești.”

Dino Buzzati, 1968

Firele celor trei roluri asumate de Dino Buzzati se împletesc strâns de-a lungul vieții lui. În același an în care se licențiază în Drept, acesta solicită angajarea și este acceptat la bine-cunoscutul și respectatul ziar *Corriere della Sera*, având loc astfel o primă întâlnire a tânărului de 22 de ani cu Povestea, în una din multiplele sale forme: jurnalismul. Mai apoi, la 27 de ani, Dino Buzzati devine și autor, odată cu publicarea primul său roman, *Barnabo, omul munților*. Relativ târziu, abia la 52 de ani, acesta se consacră totodată și în rolul de pictor, odată cu inaugurarea primei sale expoziții.

Din rolul său de Povestitor asumat, Dino Buzzati a știut că ar fi sub demnitatea sa să spună

Se avessimo avuto la fortuna di averlo ancora vivo ai nostri giorni, quest'anno, il 16 ottobre, Dino Buzzati avrebbe compiuto 116 anni. La sorte però non è stata così generosa con noi e, purtroppo, nel 2022 sono stati di fatto celebrati 50 anni da quando non è più fisicamente con noi. La nostra consolazione è poter continuare a goderci la sua opera dalle molteplici sfaccettature, opera più viva e importante che mai per i tempi confusi che viviamo.

Conosciuto al grande pubblico innanzitutto come scrittore, autore del romanzo *Il deserto dei tartari*, Dino Buzzati è stato riconosciuto dai critici, con il passare del tempo, secondariamente anche giornalista e, infine, pittore. Eppure, se prendessimo in considerazione le testimonianze del compianto Dino Buzzati, questa prospettiva sarebbe terribilmente distorta, poiché l'ordine dei ruoli che ha svolto durante la sua esistenza, dal suo punto di vista, sarebbe sorprendentemente all'esatto opposto: lui si definiva, senza esitazioni, innanzitutto pittore, precisando di essere stato anche scrittore e giornalista ma che avrebbe ricoperto questi ruoli solo per hobby.

In apparenza diametralmente opposte, queste due maniere di percepire la figura di Dino Buzzati hanno un filone comune, riconosciuto da entrambe le parti, come spiega bene a un certo punto l'autore stesso: che si trattasse di letteratura, pittura o giornalismo, Dino Buzzati è stato ed è un Narratore, poiché è questo il grande richiamo cui ha risposto pieno d'inventiva, evidenziando, con l'aiuto dei tre ambiti creativi complementari, la diversità dei modi in cui è sempre possibile imbastire un Racconto sorprendente.

«Il fatto è questo, io mi trovo vittima di un crudele equivoco. Sono un pittore il quale, per hobby, durante un periodo purtroppo alquanto prolungato, ha fatto anche lo scrittore e il giornalista. Il mondo invece crede che sia viceversa, le mie pitture quindi non le può prendere sul serio. La pittura per me non è un hobby, ma il mestiere – hobby per me è scrivere. Ma dipingere e scrivere per me sono in fondo la stessa cosa. Che dipinga o scriva, io perseguo il medesimo scopo – che è quello di raccontare delle storie.»

Dino Buzzati, 1968

Le fila dei tre ruoli assunti da Dino Buzzati s'intrecciano saldamente durante la sua vita. Nello stesso anno in cui si laurea in Giurisprudenza, avanza proposta ed è accettato presso il noto e rispettato giornale *Corriere della Sera*, ed è così che avviene il primo incontro del giovane ventiduenne con il Racconto, in una delle sue multiple forme: il giornalismo. Più tardi, a 27 anni, Dino Buzzati diventa anche autore, con la pubblicazione del suo primo romanzo, *Barnabo delle montagne*. Diversi anni dopo, non prima dei 52 anni, è consacrato allo stesso tempo anche come pittore, con l'inaugurazione della sua prima mostra.

Dal suo ruolo già accettato di Narratore, Dino Buzzati ha compreso che sarebbe stato

Il Babau, Dino Buzzati,
1967

povești comode, banele, plate sau neinteresante, așa că și-a dedicat întreaga viață căutării incredibilului, în diversele sale forme. Nu s-a mulțumit să fie un simplu jurnalist, așa că a devenit corespondent de război. Nu s-a mulțumit să rămână la romane, așa că a scris și povestiri, poezii, piese de teatru, librete pentru muzică și chiar scenarii de film. Nu s-a mulțumit să scrie pe de o parte și să picteze pe de altă parte, așa că a încercat să găsească diverse modalități prin care să pună aceste medii de creație în dialog pentru a crea povești multi-fațetate, cum ar fi în *Vestita invazie a urșilor în Sicilia* sau în banda desenată.

Dino Buzzati a forțat și, totodată, a depășit limitările impuse de un singur mediu al creației, cum ar fi scrisul sau pictura, alăturându-le pentru a crea mai multe straturi poveștii. De asemenea, el a abordat propria experiență angoasantă legată de cancerul la pancreas, boală care îi va fi fatală, așa cum a fost și pentru tatăl său, transpunând-o atât cu ajutorul cuvintelor, cât și cu cel al imaginilor, în ceea ce va deveni un ansamblu de boli atipice prezente în întreaga sa operă literară și picturală.

Datorită tuturor acestor „ieșiri din matcă”, în anul 1972, la capătul a 44 de ani de activitate intensă, Dino Buzzati ne-a lăsat în urmă o operă pluriformă, care depunea mărturie încă o dată asupra inepuizabilei bogății, diversității și ingeniuității nu doar a Poveștii, ci și a Povestitorului, operă care, pentru toate acestea, pulsează la fel de vie, din fericire, pentru cititorii de azi și îi ghidează într-un act subtil de imaginare solitară.

biasimevole da parte sua raccontare storie comode, banali, piatte o prive d'interesse, perciò ha dedicato tutta la sua vita a cercare l'incredibile, nelle sue diverse forme. Non gli è bastato essere un semplice giornalista, perciò è diventato corrispondente di guerra. Non gli è bastato fermarsi ai romanzi, perciò ha scritto anche racconti, poesie, pièce teatrali, libretti musicali e perfino sceneggiature cinematografiche. Non gli è bastato scrivere da una parte e dipingere dall'altra, perciò ha cercato diverse modalità tramite cui far dialogare questi spazi creativi per costruire storie poliedriche, come sarebbe *La famosa invasione degli orsi in Sicilia* o il fumetto.

Dino Buzzati ha forzato e, allo stesso tempo, superato i limiti imposti da un solo spazio creativo, come la scrittura o la pittura, perciò le ha unite per creare più livelli di racconto. Allo stesso modo, egli ha affrontato l'angosciante esperienza legata al suo cancro al pancreas, malattia che gli sarà fatale, così come lo era stata per suo padre, trasponendola con l'aiuto delle parole, come anche delle immagini, in ciò che sarebbe diventato un insieme di malattie atipiche presenti nella sua intera opera letteraria e pittorica.

Grazie a tutti questi «straripamenti», nel 1972, alla fine dei suoi 44 anni d'intensa carriera, Dino Buzzati ci ha lasciato in eredità un'opera multiforme che testimonia ancora una volta la sua inesauribile ricchezza, la diversità e l'ingegno non solo del Racconto ma anche del Narratore, opera che, per tutti questi motivi, pulsa ancora viva fortunatamente per i lettori di oggi e li guida in un fine atto di solitaria immaginazione.

50 anni dalla morte dell'autore, mezzo secolo d'immaginazione solitaria guidata

Oria, un popas în inima Peninsulei Salento

Oria sau Poarta Peninsulei Salentine, cum mai este numit, e un orașel situat la jumătatea distanței dintre Brindisi și Taranto, în sudul Italiei, sau, cum s-ar spune, chiar în tocul acesteia. Potrivit Lui Herodot, Oria a fost fondată în secolul al XIV-lea î.Hr. de un grup de cretani care, întorcându-se de la Camico, din Sicilia, au naufragiat pe coasta ionică. De-a lungul istoriei, localitatea s-a aflat sub diferite dominații, de la cea a Romei, la cele ale goților, longobarzilor, bizantinilor, normanzilor și a Sfântului Imperiu Roman. De la cel din urmă, din vremea împăratului Frederic al II-a din dinastia Stauferei, au rămas cele mai impozante obiective ale orașului, catedrala și castelul. După 1500 a devenit marchizat și a fost, pe rând, fieful seniorilor din Napoli, Milano și Genova.

Datorită poziționării sale, Oria este locul perfect pentru o vacanță în Puglia și, mai ales, în Salento, pentru că de acolo se pot face ușor incursiuni în diferite zone din împrejurimi, de la cel mai sudic punct al cizmei, Santa Maria di Leuca, și până la vestitul Alberobello cu ai săi trulli, asigurând, în același timp, accesul facil atât la Marea Adriatică, cât și la Marea Ionică. Însă Oria merită o vizită aprofundată în sine, pentru că este așezată într-o pitorească zonă împânzită de livezi de măslini, istoria sa bogată a lăsat urme pretutindeni, iar animata **Piață Manfredi** oferă prilej de popas în cochetele baruri și localuri, după o plimbare pe străduțele înguste și frumos pavate ale orașului.

foto: Olivia Simion

Catedrala, ce poartă hramul S. Maria Assunta, a fost proiectată de Giustino Lombardi în anul 1750. Impozanta construcție barocă se înalță pe dealul Vaglio, pe locul fostei biserici romanice. Turnul clopotniței și cupola, acoperită cu plăci policrome, dau un aspect grandios construcției. La interior, pot fi admirate candelabrele, vitraliile, marmura încastrată de pe pereți și coloane, altarele și bolțile suflate în aur. O scară interioară coboară în Cripta mumiilor, datând din secolul al XVI-lea, în ale cărei fride se află cadavrele deshidratate ale călugărilor.

Castelul Suab a fost construit între 1225 și 1233 la ordinul împăratului Frederic al II-lea, în partea cea mai înaltă a orașului. Are forma unui triunghi isoscel, cu baza la sud și vârful la nord, zidul sudic fiind fortificat de trei turnuri: Turnul Pătrat, Turnul Cavalerilor și Turnul Salto; la vârful nordic, solitar și ascuțit, se înalță Turnul Sperone, punctul de confluență al laturii de est și de vest. Din păcate, castelul nu poate fi vizitat, pentru că din 2007 este deținut de familia Caliendo-Romanin. Se poate vizita, în schimb, Parcul Istoric Montalbano, aflat la poalele sale. Acesta a fost amenajat în jurul anului 1700, de către călugării celestini ai mănăstirii din apropiere, într-o grădină frumoasă, dispusă pe diverse

ITINERAR TURISTIC

OCTOMBRIE-DECEMBRIE

pagini realizate de
Olivia Simion

Foto: e-burgh.com

terase și folosită ca loc de meditație, livadă și, probabil, pentru cultivarea ierburilor medicinale, așa cum dovedește prezența simbolului lui Asclepius. De-a lungul anilor, diversele familii care l-au deținut l-au îmbogățit cu variate plante de origine exotică și flori, organizându-l și amenajându-l parțial ca grădină italiană și parțial ca una englezescă. Garduri vii și serii de scări ghidează turiștii printre mici lacuri, colțuri verzi sugestive și o promenadă încântătoare care leagă Turnul Salto și Turnul Sperone ale castelului adiacent.

De sus, se pot admira priveliști magnifice și un peisaj mirific.

Sanctuarul S. Cosimo alla Macchia este situat la aproximativ cinci kilometri de Oria, avându-și originea într-un așezământ al călugărilor bazilieni, în jurul căruia a apărut un sat, existent până în secolul al IX-lea. Capela medievală timpurie este încă vizibilă, alături de încăpătoarea biserică, ce primește anual un aflux tot mai mare de pelerini, devenind un centru spiritual dedicat Sfinților Cosma și Damian.

Bucătăria salentină este, prin excelență, una cu origini țărănești, sărăcăcioasă, dar foarte delicioasă, cu ingrediente simple și gusturi puternice. Cu toate că nu este specifică doar Oriei, ci întregii regiuni Puglia, am ales să vă prezentăm o rețetă ilustrativă pentru bucătăria tradițională a zonei: orecchiette con cime di rapa. Orecchiette sunt paste tradiționale din Puglia, făcute în casă, din grâu dur, iar cime di rapa sunt verdețuri înrudite cu broccoli și varza, dar cu un accentuat gust amărui.

Orecchiette con cime di rapa

Mod de preparare:

Se curăță cime di rapa: va trebui să eliminați frunzele exterioare mai mari și tulpinile mai dure, în timp ce păstrați florile, frunzele mai mici de-a lungul tulpinii și capetele mai fragede ale crenguțelor (vârfurile). Îndepărtați, de asemenea, frunzele îngălbenite sau deteriorate. Spălați foarte bine verdeța sub jet de apă pentru a elimina resturile de pământ. Se pune o cratiță mare pe foc cu multă apă, se aduce la fierbere și se adaugă sare. Între timp, se încinge uleiul într-o tigaie și se rumenesc usturoiul și ardeiul, tocat mărunt. Dacă preferați un gust mai puțin picant, lăsați ardeiul întreg și îndepărtați-l după fierbere, împreună cu usturoiul. Se adaugă și fileurile de hamsii și se pasează cu o lingură de lemn, ca să se dizolve în ulei. Înainte de a turna pastele, scoateți usturoiul. În paralel, cime di rapa se fierb timp de 5 minute, apoi se adaugă orecchiette și se continuă până când pastele sunt fierte. Când pastele și verdeța sunt fierte, se scurg și se toarnă în tigaie. Se călesc câteva minute și se servesc, completând farfuria cu un strop de ulei de măsline crud. Poftă bună!

Ingrediente:

• 1 kg de cime di rapa • 400 de grame de orecchiette • 3 fileuri de hamsii • 1 cățel de usturoi • 1 ardei iute • 4 linguri de ulei de măsline extravirgin • sare

Gata în
35 min

Porții
4

Dificultate:
reducă

Foto: santepernand.it

OTTOBRE-DICEMBRE

ASOCIAȚIA ITALIENILOR DIN ROMÂNIA - RO.AS.IT. · STR. ION LUCA CARAGIALE NR. 24, 020045 BUCUREȘTI

TEL.: +4 0372 772 459; FAX: +4 021 313 3064

WWW.ROASIT.RO